

Savišvieta

LIETUVOS
SUAUGUSIŲJŲ
ŠVIETIMO
ASOCIACIJOS
PERIODINIS
LEIDINYS

Vilnius 2015

Leidinyi parengtas vykdam Mokymosi visą gyvenimą programos Grundtvig mokymosi partnerystės projektą „Mokėjimas mokytis grįžtantiems mokytis“ ((2013-1-LT1-GRU06-09094 1).

Leidinyi atspindi tik autorių požiūrį, todėl Europos Komisija, finansuojanti leidinį, negali būti laikoma atsakinga už jame pateikiamos informacijos pobūdį.

Visus projekto produktus galima rasti

https://www.dropbox.com/sh/pvzfnwtxnnq1f3o/AAykyW9-VZvKVLgFB_13GQ_a?dl=0

Leidinį sudarė dr. Vilija Lukošūnienė

Turinyi

ĮVADAS	2
MOKĖJIMAS MOKYTIS KAIP BENDROJI MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ KOMPETENCIJA	3
APIE PROJEKTĄ „MOKYMASIS MOKYTIS SUAUGUSIEMS, GRĮŽTANTIEMS MOKYTIS“	13
MOKYMOSI MOKYTIS KOMPETENCIJA STRATEGINIUIOSE ŠVIETIMO DOKUMENTUIOSE	16
MOKYMOSI MOKYTIS SUVOKIMAS SUAUGUSIŲ MOKINIŲ IR JŲ MOKYTOJŲ GRUPĖSE	40
PROJEKTO NAUDA MARIJAMPOLĖS SUAUGUSIŲJŲ MOKYMO CENTRO BENDRUOMENEI	49
METODAI MOKĖJIMO MOKYTIS KOMPETENCIJAI DIDINTI	53

Įvadas

Šis „Savišvietos“ numeris skiriamas Mokymosi visą gyvenimą programos Grundtvig partnerystės projekto „Mokymasis mokytis grįžtantiems mokytis“ apžvelgti.

Projektą 2013 – 2015 metais įgyvendinimo septynios suaugusiųjų švietimo institucijos ir organizacijos Europos Sąjungos šalyse, projektą koordinavo Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, jos partneriu Lietuvoje buvo Marijampolės suaugusiųjų mokymo centras.

Pagrindinė projekto idėja – atkreipti švietimo politikų, suaugusiųjų švietėjų ir mokytojų bei suaugusių mokinių dėmesį į mokėjimo mokytis kompetenciją, skatinti jos ugdymąsi.

Kas yra mokėjimo mokytis kompetencija, kodėl ji svarbi mokymosi dalis nagrinėjama pirmajame leidinio straipsnyje „Mokėjimas mokytis kaip bendroji mokymosi visą gyvenimą kompetencija“.

Kaip vyko projektas, kas jame dalyvavo, kokie rezultatai buvo pasiekti pristatoma straipsnyje „Apie projektą „Mokymasis mokytis suaugusiems, grįžtantiems mokytis““.

Tolesniuose straipsniuose gilinamasi į konkrečius projekto metu sukurtus produktus: pateikiama apibendrinta septynių šalių švietimo dokumentų, kuriuose daugiau ar mažiau reglamentuojama (turėtų būti reglamentuojama) mokėjimo mokytis kompetencija, analizė; nagrinėjamos projekto

tikslinių grupių – suaugusiųjų mokinių ir suaugusiųjų mokytojų – **nuomonės** apie mokymąsi mokytis.

Kaip projekto įgyvendinime dalyvavo Marijampolės suaugusiųjų mokymo centro mokytojai ir mokiniai, kaip jiems sekėsi aptariama straipsnyje „Projekto nauda Marijampolės suaugusiųjų mokymo centro bendruomenei“.

Praktinėje leidinio dalyje sudėti metodų, kuriuos, tobulindami savo mokinių mokėjimo mokytis gebėjimus įvairių užsiėmimų metu, taikė marijampoliečiai, aprašymai.

Linkime skaitytojams prasmingo laiko susipažįstant su mokėjimo mokytis problematika ir drąsos išbandyti šios problematikos nagrinėjimą savosiose suaugusiųjų auditorijose.

Mokėjimas mokytis kaip bendroji mokymosi visą gyvenimą kompetencija

Dr. Vilija Lukošūnienė, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija

2006 metais Europos Taryba ir Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą kompetencijų. Dokumentenurodoma, kad bendrosios kompetencijos yra būtinos kiekvienam visuomenės nariui, siekiančiam įveikti nūdienos iššūkius profesinėje veikloje, asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime. Tarp aštuonių dokumente išvardintų bendrųjų kompetencijų yra ir mokėjimo mokytis kompetencija, kuri mokslininkų (H. Mandl, U. M. Krause, 2001; S. Kupiainen, J. Hautamäki, 2006; C. Stringher, 2006; B. Hoskins, U. Fredriksson) nuomone mokėjimo mokytis kompetencija (*toliau* – MM kompetencija) yra viena svarbiausių bendrųjų kompetencijų ir pamatinė kitoms bendrosioms ir specifinėms kompetencijoms plėtoti.

Mokėjimo mokytis kompetencijosi (*toliau* – MM kompetencija) reikšmė pabrėžiama įvairiuose Europos Sąjungos ir atskirų Europos valstybių, tarp jų ir kai kuriuose Lietuvos, strateginiuose švietimo dokumentuose. Pvz., Mokymosi visą gyvenimą memorandume (2001), pabrėžiama, kad „dabar svarbiausia, jog kiekvienas išmoktų mokytis, prisitaikyti prie pokyčių ir naudotis informacijos gausa“ (17 p.). Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje (2008) atkreipiamas dėmesys į neformaliojo švietimo ir asmens bendrųjų gebėjimų ugdymo sąsajas.

Šiame straipsnyje aptariama mokėjimo mokytis kompetencijos esmė, jos elementai ir nauda.

Kas yra mokėjimo mokytis kompetencija

Mokslininkai (pvz., L. Chisholm, 2006) išskiriau MM kompetencijos aspektus – mokymąsi mokytis, kaip *veiklą (procesą)*, ir gebėjimą mokytis, kaip *rezultatą*.

Mokymasis mokytis yra procesas, kurio metu kuriamos žinios apie mokymąsi, įgyjama ir ugdomasi mokėjimo mokytis kompetencija, t.y., ugdomasi valdyti savąjį mokymąsi.

Mokantis mokytis mokomasi ieškoti informacijos šaltinių, aktyviai konstruojamos žinios, vyksta interaktyvus socialinis bendravimas ir bendradarbiavimas, apmąstomimokymosi rezultatai ir nustatomi sėkmės dėmenys bei numatomos trukdžių šalinimo strategijos. Šis procesas trunka visą gyvenimą. Pasak Peterio Hofmanno (2010), mokymasis mokytis vyksta lėtai ir tampa sudėtinga

žmogaus mokymosi visą gyvenimą dalimi – kad ir ką žmogus mokytųsi, jis mokysis mokytis – kaip pagrindinį ar kaip šalutinį dalyką.

Mokantis mokytis plėtojamas gebėjimas mokytis -mokėjimo mokytis kompetencija, kurią sudaro žinios, įgūdžiai, vertybinės nuostatos, reikalingos sėkmingai mokymosi ir praktinei veiklai.

Anot mokslinės literatūros šaltinių(S. Rychen, 2003; B.Hoskins, U.Fredriksson, 2008; C.Stringher, 2010), MM kompetencija yra gebėjimas, apimantis atvirumą (žinioms, technologijoms, įgūdžiams, pagalbai, metodams), savęs (mokymosi galių, interesų ir būdų) pažinimą, atsakomybės prisiėmimą (už mokymąsi, rezultatų pasiekimą ir taikymą praktiškai), savarankišką mokymosi valdymą (planavimą, tinkamų strategijų radimą, problemų sprendimą, refleksiją). MM kompetencijai būdingas norėjimas ir galėjimas įsisavinti naujus dalykus, imtis naujų užduočių, taikyti įgytus gebėjimus praktinėje veikloje, remtis ankstesne mokymosi patirtimi, kontroliuoti pažintinius ir emocinius procesus, būti pasirengusiam mokytis visą gyvenimą, individualių pajėgumų mokytis ir išorinės paramos paiešką, keitimąsi, mokymosi rezultatų taikymą pasikeitus aplinkybėms, motyvacinių veiksmų stiprinimą.

Savaime suprantama, kad gebėjimas mokytis yra daugiabriaunis reiškiny, turintis sąlyčio taškų su kitomis panašiomis mokymosi koncepcijomis – bendruoju mokymusi, mokymosi strategijomis, savivadžiu mokymusi. Tačiau plačiąja prasme mokymasis mokytis sudaro atskirą mokymosi koncepciją, nes yra skirtas ne vienai konkrečiai disciplinai, bet sudaro visų disciplinų mokymosi pagrindą.

Kuo naudinga mokėjimomokytis kompetencija

Anot mokslininkų (P. Hofmann, 2009, 2010; G. Paetzold, 2008; B. Hoskins, U. Fredriksson, 2008), mokėjimo mokytiskompetencija:

- *plėtoja žmogaus giluminį supratimą* apie medžiagą, kurios mokomasi, apie asmens gyvenimo ir specifinės mokymosi srities tikslus bei galimybes juos pasiekti, apie asmenines galias ir jų panaudojimą įvairiose situacijose, apie žinių įsisavinimo, apdorojimo ir įsiminimo ypatumus, asmeninių mokymosi poreikius ir turimus įgūdžius, apie tai, kaip teikti pirmenybę mokymuisi, kaip žmogui pačiam save motyvuoti ir įgyti bei stiprinti pasitikėjimą savo sėkme, į kokius įtaką mokymuisi darančius veiksmus atsižvelgti, kaip taikyti specifines strategijas ir plėtoti mokymuisi būtinus įpročius;
- *suteikia galimybes* permąstyti neigiamą mokymosi patirtį, pažinti mokymosi stilių, valdyti mokymąsi (ieškoti mokymosi motyvavimo sprendimų, pasirinkti aktualų mokymosi turinį ir metodus, atitinkančius jų mokymosi stilių), apmąstyti profesines perspektyvas ir gyvenimišką patirtį, kritiškai mąstyti apie dalykus, darančius įtaką žinių įgijimui, mąstymui, pojūčiams ir veiklai, mokymosi organizavimo (laiko ir informacijos valdymo) gebėjimus, asmeninį pajėgumą, savo paties mąstymo supratimą, įvertinimą ir kontrolę, mokymosi metodų ir aplinkos tinkamumą;
- *žadina motyvaciją ir atsakomybę* kontroliuoti asmeninį gyvenimą nepriklausomai nuo
- socialinių aplinkybių ir *sustiprina tikėjimą*, kad mokymasis yra asmens „nuosavybė“;
- *plėtoja socialinius ryšius*, nes mokydami mokytis žmonės išmoka teikti pirmenybę kolektyviniam patirtiniam mokymuisi bendradarbiaujant, o ne konkuruojant, kalbėti su kitais ir juos girdėti, keistis požiūriais, aktyviai ir pilietiškai dalyvauti bendruomenės veikloje;

- *didina žmogaus pajėgumą* mokytis kritinėse situacijose ir įveikti iššūkius, pasitikėti savimi, nustatyti galimą mokymosi pasiūlą, įveikti mokymosi kliūtis, naudotis ankstesnio mokymosi patirtimi, turimus gebėjimus pritaikyti ne tik mokantis, bet ir kitose veiklose.

Kas sudaro mokėjimo mokytis kompetenciją

MMkompetencija yra kompleksinis reiškiny, kurio elementų tarpusavio sąsajos implikuoja mintį, kad mokėjimo mokytis esmė yra mokymosi prasmės formavimasis, taikant savęs įsivertinimą ir refleksiją. Tai svarbu ugdant suaugusiųjų gebėjimą mokytis, nes MM kompetencijos įgijimas ir tobulinimas yra procesas, apimantis prigimtinius gebėjimus, giluminius pažinimo ir metapažinimo srities aspektus, emocinius ir motyvacinius veiksnius, mokymosi būdus, kitus prasminius elementus.

MM kompetencijos sudedamųjų dalių klasifikacija gali kisti, nes mokymasis mokytis turi įvairių tikslų ir perspektyvų – politinę, aksiologinę, socialinę, plėtros, psichologinę, pedagoginę (C. Stringher 2010). Dažniausiai sutinkama MM kompetencijos sudedamųjų dalių analizė pagal kompetencijos sampratą, kognityvumą ir afektyvumą bei pagal subkompetencijas.

Pagal kompetencijos sampratą mokėjimo mokytis kompetenciją sudaro žinių, įgūdžių, mokėjimų ir gebėjimų bei vertybinių nuostatų visuma.

1 lentelė. Mokėjimo mokytis kompetencija pagal kompetencijos sampratą (pagal G. M. Linkaitytę ir kt., 2005, A. Demetriou, 2006 ir kt.)

Vertybinės nuostatos	MM kompetencijos vertės supratimas, motyvacija ir atsakomybė, teigiamas požiūris į mokymąsi visą gyvenimą, pasirinktų mokymosi strategijų, įgūdžių ir kvalifikacijos stipriųjų ir silpnųjų pusių, patarimų ir (arba) paramos reikšmės suvokimas, noras pritaikyti turimą mokymosi ir gyvenimo patirtį, smalsumas ieškant galimybių mokytis, pasirengimas mokytis įvairiose gyvenimo situacijose ir įveikti kliūtis bei priimti iššūkius.
Žinios	Žinojimas ir supratimas, kaip vyksta mokymosi procesas, kokios mokymosi strategijos tinka mokymosi problemai spręsti, kokie mokymosi stiliai, galios ir galimybės bei šaltiniai, kad mokymasis yra prasminga bei tikslinga veikla, kaip pažinti save (atpažinti savo mokymosi stilius, gebėjimų ir kvalifikacijos stipriąsias bei silpnąsias puses, ugdymo ir kvalifikacijos tobulinimo galimybes), kaip ir kur ieškoti mokymosi galimybių bei patarimų ir (arba) paramos,; kaip tobulinti paieškos ir pagalbos priėmimo gebėjimus.
Mokėjimai ir įgūdžiai	<i>Mokymosi tikslų ir uždavinių kėlimo, mokymosi veiklos planavimo, kryptingos veiklos įgūdžiai</i> , reikalingi siekiant išsikeltų uždavinių, apimantys tinkamų mokymosi strategijų bei priemonių pasirinkimą ir taikymą, naujos mokymosi medžiagos ar patirties siejimą su jau žinoma, patirta, susitelkimą ir dėmesio išlaikymą; mokymąsi savarankiškai, valingai ir atkakliai, išeities ieškojimą susidūrus su sunkumais, mokymąsi individualiai ir grupėje. Šiai grupei priklauso gebėjimas valdyti laiką, savarankiškumas, disciplina, atkaklumas mokantis. <i>Mokymosi veiklos ir rezultatų refleksavimo įgūdžiai</i> , apimantys mokymosi veiklos ir rezultatų įvertinimą, klaidingų įsitikinimų išsiaiškinimą ir jų keitimą, sėkmės ir nesėkmės priežasčių nustatymą, korekcinių veiksmų numatymą, mokymosi

	uždavinių koregavimą arba naujų išsikėlimą. <i>Informacijos tvarkymo įgūdžiai:</i> rasti, suvokti, atsirinkti, sisteminti, kritiškai vertinti informaciją, naudotis įvairiais informaciniais šaltiniais, suprasti ir gebėti rengti įvairių tipų informacinius pranešimus, turėti aktyvaus klausinėjimo įgūdžių. Pagrindiniai įgūdžiai: raštingumas, mokėjimas skaičiuoti ir informacinių komunikacinių technologijų (IKT) išmanymas. <i>Įgūdžiai, padedantys kovoti su galimais trukdžiais</i> (užmiršimu, netinkamomis asociacijomis, ribota motyvacija, smegenų pažeidžiamumu, atminties blokavimu).
--	--

Sudedamosios dalys pagal kognityvumą ir afektyvumą. Kognityvinis gebėjimo mokytis komponentas, pasak SirkkuKupiainen ir Jarkko Hautamäki (2006), apima mąstymą ir atitinkamų faktų žinojimą, t. y. anksčiau išmuktų dalykų ir faktų atgaminimą bei bendrųjų procedūrų pritaikymą naujiems dalykams įsisavinti. Mokantis šie įgūdžiai gali būti lengvai formuojami ir tobulinami, rezultatai naudojami tolesniam efektyviam mokymuisi skatinti.

Afektyvinį komponentą, anot S. Kupiainen ir J. Hautamäki (2006), sudaro nuostatos, susijusios su asmeniu ir kontekstu. Asmeninėms nuostatoms priklauso mokymosi motyvacija, požiūris į tikslą ir priemonės tikslui pasiekti, į mokymosi strategijas ir nesėkmes, asmeninių trukdžių įsivertinimo gebėjimai, požiūris į mokymosi atmosferą, grupinį darbą, pasitikėjimas savimi.

Nuostatos, orientuotos į kontekstą, apima kitų reikšmingų asmenų (tėvų, mokytojų, bendramokslių) pagalbą mokantis bei motyvaciją mokytis toliau.

Esminiai afektyviniai elementai labiau priklauso nuo konteksto nei kognityviniai elementai. Socialinis kontekstas, pats savaime nebūdamas mokymosi mokytis charakteristika, yra „svarbus aspektas skatinant žmones mokytis mokytis, t. y. aktyvinant afektyvinius elementus.

Kognityvinių ir afektyvinių elementų išskyrimas į dvi grupes yra sąlyginis, nes nė viena mokymosi situacija negali įvykti taikant tik vienos kurios nors grupės elementus. Afektyvinių ir kognityvinių elementų tarpusavio ryšys apibūdinamas dviem aspektais: 1) kad ir kokie puikūs būtų kognityviniai gebėjimai, efektyvaus mokymosi nebus, jeigu asmuo bus demotyvuotas, 2) jeigu pažintinė patirtis buvo bloga, emocijos gali būti „išjungtos“.

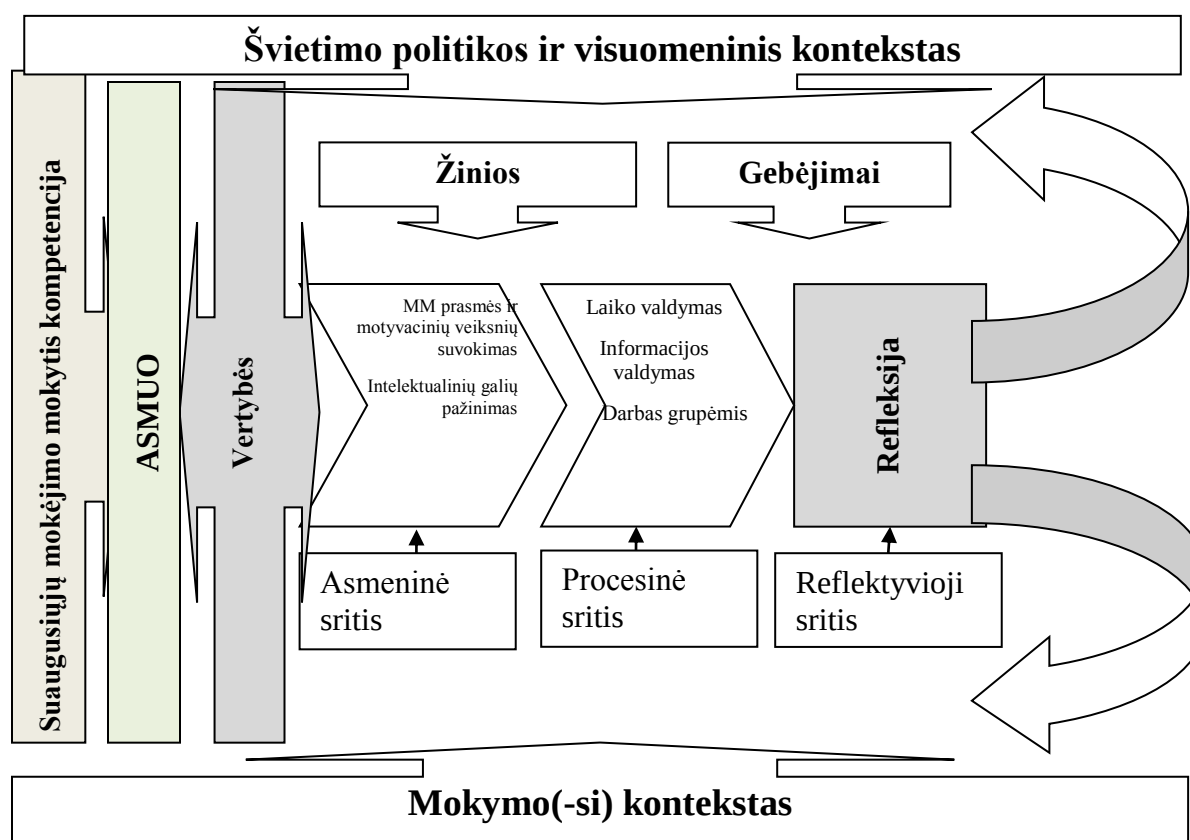
Mokslininkų S. Kupiainen ir J. Hautamäki (2006) teigimu, abi MM kompetencijos dalys – kognityvinė ir afektyvinė – yra išmokomos ir įdiegiamos kaip neatskiriama mokymo(-si) dalis.

Sudedamosios dalys pagal MM subkompetencijas. Mokslininkų nuomone, MM kompetencija žinių visuomenėje apima keletą subkompetencijų – savivadaus mokymosi, darbo grupėmis ir bendradarbiavimo, informacinių bei komunikacinių technologijų taikymo, laiko valdymo, informacijos organizavimo, motyvacinių veiksmų pažinimo ir pasitikėjimo savimi (H. Mandl, U. M. Krause, 2001).

Kaip atrodo suaugusiųjų mokėjimo mokytis kompetencijos modelis

Pagal teorinį apibrėžimą (V. Lukošūnienė, 2014), kad suaugusiųjų mokėjimo mokytis kompetencija yra gebėjimas, *remiantis žinių, įgūdžių ir vertybinių nuostatų visuma, reflektuoti savo motyvaciją mokytis ir mokymosi prasmės suvokimą, planuoti ir valdyti savo mokymosi procesą, taikant efektyvius informacijos ir laiko valdymo instrumentus, dirbant individualiai ir bendradarbiaujant su kitais besimokančiais, pažįstant savo asmenines galias ir jomis pasitinkint bei prisiimant atsakomybę už savo mokymąsi*, MM kompetencijos elementus (subkompetencijas) galima suskirstyti į tris sritis: asmeninę, procesinę ir reflektvyviąją. Šios sritys apima afektyvinius, kognityvinius ir metakognityvinius MM kompetencijos aspektus. Suaugusiojo vertybinės nuostatos, lemiančios požiūrį į mokymąsi mokytis, ir nuolatinė mokymosi, turimų žinių ir įgūdžių refleksija yra gebėjimo mokytis pagrindas (1 pav.)

1 pav. Hipotetinis suaugusiųjų mokėjimo mokytis kompetencijos modelis.

Modelį sudaro trys sritys – asmeninė, procesinė ir reflektvyvioji, apimančios afektyvinius, kognityvinius ir metakognityvinius MM kompetencijos aspektus ir ją sudarančias subkompetencijas.

Asmeninę sritį sudaro mokymosi mokytis prasmės ir asmens motyvacinių veiksnių mokytis suvokimo subkompetencijos ir intelektualinių galių pažinimas bei taikymas.

Procesinę sritį apima laiko ir informacijos valdymo bei darbo grupėssubkompetencijas.

Reflektyviąją sritį sudaro ankstesnės patirties refleksija.

Vertybinės nuostatos – esminis MMK veiksnys

Nuostatos ir vertybės yra svarus mokymosi veiksnys, darantis įtaką mokymosi motyvacijai (G. Holzapfel, 2009; P. Hofmann, 2010; L. Jovaiša, 2007; E. Martišauskienė, 2007). Vertybių įtaka mokymosi sėkmei neabejotina, nes jau paties mokymosi vieta vertybių sistemoje daro įtaką mokymosi veiksmingumui. Viena vertus, mokslas bei išsilavinimas savaime yra vertybė. Kita vertus, vertybės gali stiprinti arba silpninti mokymosi motyvaciją.

Vertybių, būtinų MM kompetencijai stiprinti, sąrašė išskirtina asmeninė suaugusiojo atsakomybė už mokymąsi – pagrindinė mokymosi sėkmės sąlyga. Kitos suaugusiam mokiniui dėl mokymosi mokytis būtinos nuostatos: savimotyvacija mokytis ir ištvermė nepasiduoti, susidūrus su mokymosi trukdžiais; vidinis poreikis asmeniniam tobulėjimui ir esamos situacijos kaitai; pasitikėjimas savimi ir savivoka; teigiama nuostata mokytis; noras padėti kitiems; gebėjimas ieškoti kitų pagalbos.

Anot P. Hofmanno (2010), didžioji nuostatų dalis yra nulemta vaikystėje, tačiau mokydamasis mokytis suaugęs žmogus gali sąmoningai apmąstyti, ar tie konstruktai pagrįsti ir naudingi jam mokantis išmokti, atmesti tuos, kurie trukdo tobulėti.

Nuostatos ir vertybės glaudžiai susijusios su žmogaus emocijomis, taip pat ir emocijomis mokymosi situacijoje. Ugdytas gali būti veiksmingas, kai jį lydi teigiamos emocijos, nes smegenys pirmiausia atkreipia dėmesį į emocinį krūvį turinčią informaciją, todėl ji geriau įsidėmima ir atgaminama.

Asmeninės srities subkompetencijos ir jas veikiantys veiksniai

Mokymosi mokytis supratimas apima žinias apie mokėjimą mokytis, nuostatas į mokėjimą mokytis, įgūdžių ir gebėjimų, kuriais apibūdinamas mokėjimas mokytis, įsisąmoninimą, mokėjimo mokytis naudos suvokimą ir įvardijimą.

Motyvacinių mokymosi veiksmų suvokimas ir pasitikėjimas savimi. Motyvacija yra mokymosi pradžios pagrindas, užtikrinantis sėkmingą mokymąsi visą gyvenimą. Teigiama motyvacija padeda įveikti mokymosi kliūtis, priimti pokyčius, ieškoti naujų galimybių mokytis įvairiose situacijose. Motyvacija saistoma su žmogaus pasitikėjimu savimi, savęs ir savo pajėgumų (galių) pažinimu, mokėjimu priimti save ir kitus, gebėjimu išreikšti savo norus, emocijas, reikalavimus. Motyvacija laikoma vienu svarbiausių prasmingo mokymosi elementu, kompleksiniu reiškiniu, apimančiu žmogaus poreikius, norus, interesus, įsitikinimus, pagrindinę asmenybės augimo varomąją jėgą.

Suaugusiojo motyvaciją mokytis lemia išskylantys poreikiai ir interesai, kuriuos gali patenkinti mokymasis. Mokydamasis suaugęs žmogus orientuojasi ne į patį mokomąjį dalyką, o į gyvenimo problemų sprendimą, todėl motyvacijos mokytis turi tiek, kiek, jo manymu, mokymasis padeda minėtas užduotis išspręsti.

Suaugusį žmogų mokytis dažniausiai skatina motyvai, susiję su tuometiniais gyvenimo ar profesiniais poreikiais.

Vidiniai motyvai (smalsumas, tikslo siekimas, iššūkis, išlavinti mokymosi gebėjimai, valia, asmeninis tobulėjimas) žadina vidinę motyvaciją, kuri yra suaugusiojo įsisąmoninta prielaida mokytis savivadžiai (M.S.Knowles, 2007), skatina kompleksinį mokymosi strategijų taikymą.

Išoriniai motyvai (konkurencija darbo rinkoje, formalus statuso įtvirtinimas, hierarchinis spaudimas, veiklos pobūdis ir jo pasikeitimas, savo ir kitų sėkmės pavyzdžiai, pasikeitimai supančioje aplinkoje) gali teigiamai veikti mokymąsi, tačiau jie gali ir mažinti motyvaciją arba priversti atsisakyti tikslo. Išorinė motyvacija siejama su paviršinio mokymosi strategijomis (pvz., mokymusi mintinai, apibūdina elgesį, nulemtą išorinio poveikio ar tikslo (V.Pukevičiūtė, 2009).

Intelektualinių galių pažinimas bei taikymas apima besimokančiojo savęs, kaip mokinio, pažinimą, mokymosi stilių ir intelektualinių galių žinojimą ir gebėjimą jas taikyti. Savęs pažinimas, pasitikėjimas savimi ir savirefleksija mokantis mokytis gali būti priskiriami vidiniams MM kompetenciją veikiantiems veiksniams, taip pat gali būti instrumentu kitiems vidiniams veiksniams atskleisti, įvertinti ir stiprinti. Jei suaugęs žmogus gerai pažįsta asmenines galias, nuolat jas įsivertina ir tiki, kad gali „įdarbinti“ vidinius veiksnus, tuomet jie daro poveikį MM kompetencijos plėtotei.

Vienas iš savęs pažinimo būdų ir MM kompetencijos tobulinimo pagrindas – nuolatinė (savi)refleksija, kuriai mokantis mokytis turi būti skiriamas svarbus vaidmuo ir pakankamai laiko.

Procesinės srities subkompetencijos ir jas veikiantys veiksniai

Laiko valdymas ir planavimas apima gebėjimą sutvarkyti, paskirstyti ir klasifikuoti laiko išteklius siekiant galutinio tikslo, numatant ir įgyvendinant tarpinius tikslus ir uždavinius, įvertinant, analizuojant ir įveikiant iškilusius sunkumus, mažinant laiko ir išteklių sąnaudas bei naudojant atitinkamas priemones sunkumams pertvarkyti į veiklas.

Informacijos tvarkymas yra pajėgumas protiškai ir fiziškai valdyti informaciją, naudojant būtinąs mokymosi strategijas; įvairiapusis procesas, apimantis gebėjimą rasti, klasifikuoti, analizuoti, apibendrinti, sintezuoti, suvokti, įsisavinti, atgaminti naują informaciją. Šiam pajėgumui įtakos turi keletas veiksnių, susijusių su žmogaus amžiumi (B. H. Lemme, 2003): tam tikram amžiaus periodui keliami uždaviniai, gebėjimas juos įvykdyti, socialinės brandos laipsnis, socialinės ir sveikatos problemos, protinių savybių pokyčiai, gebėjimo įsiminti ir atgaminti informaciją sparta ir pažintiniai gebėjimai (atmintis, intelektas, mokymosi stilius).

Darbas grupėmis yra būdas ir įgūdis pasikeisti idėjomis ir jas papildyti dirbant su skirtingas biografijas, įgūdžius ir polinkius turinčiais asmenimis, kurie komunikuoja ir kooperuojasi siekdami bendrų tikslų ir grupės tikslus vertindami aukščiau nei savo asmeninius interesus.

Mokėjimas mokytis turi stipriai išreikštą besimokančiųjų bendradarbiavimo dimensiją (H. Mandl, U. M. Krause, 2001; P. Hofmann, 2010). Stebėjimas, kaip mokosi bendramoksaliai, grįžtamojo ryšio teikimas ir gavimas, mokymasis su grupe padeda žmogui suvokti save kaip mokinį, sukuria galimybes plėtoti MM kompetenciją. Skatinanti tarpusavio sąveika reiškiasi pagalba ir padrąsinimu, vienas kito pastangų pastebėjimu, individualia atsakomybe už mokymąsi, socialinių gebėjimų taikymu, grupės dinamikos supratimu ir turi reikšmę mokymosi sėkmei, suaugusiųjų socializacijai, gebėjimui kritiškai mąstyti.

Reflektyviosios srities subkompetencija ir ją veikiantys veiksniai

Ankstesnės patirties refleksija – būdas mokytis apmąstant ankstesnę mokymosi ir gyvenimo patirtį, darant išvadas, ką reikėtų tobulinti, ir numatant kelius ankstesnei patirčiai ateities veikloje naudoti. Refleksija yra itin reikšminga suaugusiųjų mokėjimo mokytis dalis, nes suaugęs žmogus iš kitų besimokančiųjų išsiskiria būtent patirties turėjimu. Tyrimų rezultatai (V. Lukošūnienė, 2011) rodo, kad aktyvus ir sąmoningas reflektavimas sudaro prielaidas tobulinti mokymąsi ir kokybiškiau konstruoti tolesnę veiklą. Tobulindamas MM kompetenciją, suaugęs žmogus privalo įvertinti savo turimus mokymosi įgūdžius ir nuostatas, apmąstyti, kokius gebėjimus jau taiko praktikoje, kaip jam tai sekasi daryti, kas trukdo, kokias nuostatas reikia keisti, kokius gebėjimus tobulinti. Taigi ankstesnės mokymosi ir veiklos patirties refleksija – reikšmingas suaugusiųjų mokymosi mokytis veiksnys (M. S. Knowles ir kt., 2007; H. Siebert, 2007).

Refleksija atskleidžia žmogui situacijos problemišumą ir skatina aktyvų ir sąmoningą įsipareigojimą mokytis – tai, kas įprastai siejama su giluminiu požiūriu į mokymąsi.

Mokantis mokytis itin reikšminga metapažintinės savirefleksija – savo gebėjimų ir trūkumų, problemų sprendimo strategijų, emocijų įsivertinimas, savęs pažinimo, savirefleksijos ir metamokymosi gebėjimų atskleidimas (G. Holzapfel, 2007).

Išvados

1. Mokėjimo mokytis kompetencija yra holistinė kompetencija (metakompetencija), susiformuojanti savireguliuojančiame, aktyviame žinojimo konstravimo, savęs pažinimo ir socialiniame procese. Mokėjimo mokytis kompetencija apima nuostatas ir gebėjimus, kurie padeda žmogui imtis atsakomybės už savo mokymąsi, sudaro prielaidas būti mokymosi visą gyvenimą dalyviu.
2. Mokėjimo mokytis kompetenciją sudaro:
 - a. metakognityvinė dimensija, apimanti mokymosi prasmės supratimą, asmeninių galių, mokymosi stilių pažinimą; gebėjimus įsivertinti ir mokytis savivadžiai;
 - b. afektyvinė dimensija, apimanti vidinį poreikį mokytis ir mokymosi motyvaciją, savęs, kaip asmenybės ir mokinio, suvokimą, požiūrį į savivertę, mokymosi pastangas (laiko planavimą, mokymosi aplinkos sukūrimą), kūrybiškumą, santykius su aplinkiniais, bendradarbiavimą;
 - c. kognityviniai gebėjimai – įvairių sričių žinios, mokymosi tikslų formulavimas, įgūdžių perkėlimas į kitas mokymosi situacijas ir į veiklą.
 - d. Visas dimensijas sieja nuolatinė mokymosi refleksija – mokymosi mokytis pagrindas.
3. MM kompetencija yra reikšminga tiek globaliu, tiek asmeniniu mastu. Globaliu požiūriu mokymasis mokytis yra pažangesnės, mokslesnės, aukštos mokymosi kultūros visuomenės prielaida, modernių technologijų įvaldymo ir taikymo bei ekonomikos pažangos variklis. Kiekvienam žmogui MM kompetencija suteikia galimybę būti laisvesniu asmeniniame gyvenime ir profesinės karjeros srityje, atveria daugiau galimybių ir leidžia priimti veiksmingesnius sprendimus.

Literatūra

1. Chisholm L. (2006). On defining learning to learn// In: *Learning to learn network meeting Report*. European Commission, Centre for Research on Lifelong Learning, Ispra, p. 21 – 22.
2. Hofmann P. (2010). Our growing understanding of the Keycompetence Learning to Learn. Interaktyvus, prieiga per internetą www.learning2learn.eu
3. Holzapfel G. (2009). Zur neurowissenschaftlichen Herausforderung der Pädagogik– Manche Neuromythen – aber auch Pluspunkte für Gestaltpädagogik// Zeitschrift für Gestaltpädagogik Heft 1/ 2009, p. 5 –28.
4. Hoskins B., Fredriksson U. (2008). Learning to learn: What is it and can it be measured? European Commission, Joint Research Centre, Institute for Protection and Security of the Citizen, Centre for Research on Lifelong Learning.
5. Demetriou A. (2006). Learning//In: *Learning to learn network meeting Report*. European Commission, Centre for Research on Lifelong Learning, Ispra, p. 70-74.
6. Jovaiša L. (2007) Enciklopedinis edukologijos žodynas, Vilnius: Gimtasis žodis.
7. Knowles M.S., Holton III E.F., Swanson R.A. (2007). Suaugęs besimokantysis: klasikinis požiūris į suaugusiųjų švietimą. Vilnius: Danielius.
8. Kupiainen S., Hautamäki J. (2006). A short overview of the Finnish presentation: „Measuring Learning to Learn – The Finnish Framework//In: *Learning to learn network meeting Report*. European Commission, Centre for Research on Lifelong Learning, Ispra, p.36 – 38.
9. Lemme B.H. (2003). Suaugusiojo raida. Poligrafija ir informatika.
10. Linkaitytė, G., Valiuskevičiūtė, A., Lukšytė, D., Žilinskaitė, L. (2005). Atsiverkime ateičiai. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
11. Lukošūnienė V. (2011). Refleksija kaip integrali mokymosi mokytis dalis// *Pedagogika*, , Nr.101, Vilnius: VPU, p.43-47.
12. Lukošūnienė V. (2014). Kvalifikaciją tobulinančių suaugusiųjų mokėjimo mokytis kompetencijos raiška ir ugdymasis. Daktaro disertacija. Vilnius, Lietuvos edukologijos universiteto leidykla.
13. Mandl H., Krause U.M. (2001). Lernkompetenz fuer die Wissensgesellschaft. Forschungsbericht Nr. 145. Muenchen: Ludwig Maximilians Universitaet, Lehrstuhl fuer Empirische Paedagogik und Paedagogische Psychologie.
14. Martišauskienė E. (2007). Mokytojų vertybinės nuostatos ir jų sklaida pedagoginėje veikloje// *Acta Pedagogica Vilnensia*, T.19, Vilnius: VU leidykla, 135 -146 p.
15. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001). Vilnius, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija.
16. Paetzold G. (2008). Ist selbstgesteuertes Lernen Garant für die Nachhaltigkeit der Lernkompetenz? Hochschultage Berufliche Bildung 2008.
17. Pukevičiūtė V. (2009). Mokinių ir studentų mokymosi mokytis kompetencijos raiška ir ugdymo strategijos užsienio kalbos pagrindu. Daktaro disertacija. Klaipėda, Klaipėdos universiteto leidykla.
18. Rychen D.S. (2003). Keycompetencies: Meeting important challenges in life//In: Rychen D.S. and Hersch Salganik L. (Eds.) *Keycompetencies for a Successful Life and a Well-functioning Society*. Gottingen: Hogrefe&Huber, p.66 – 67.
19. Siebert H. (2007). Teorijos ir praktikos sąveika. Tekstai suaugusiųjų švietimo studijoms. Vilnius: Kronta.

20. Stringher C. (2010). What is Learning to Learn? An updated theoretical exploration/ Working Paper N.10/2010. In istituto nazionale per la valutazione del sistema educativo di istruzione e di formazione (INVALSI).

Apie projektą „Mokymasis mokytis suaugusiems, grįžtantiems mokytis”

Mokymosi visą gyvenimą programos Grundtvig partnerystės paprogramės projektą „Mokymasis mokytis suaugusiems, grįžtantiems mokytis” (L2L4AR) Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija koordinavo nuo 2013 m. rugpjūčio mėnesio. Projekto veiklos truko 24 mėnesius.

Partnerių konsorciumas mokėjimo mokytis kompetenciją projekto problemine sritimi pasirinko neatsitiktinai. Viena vertus, dėmesį į šios kompetencijos svarbą jau kuris laikas atkreipia įvairūs Europos Sąjungos dokumentai (Europos Tarybos ir Parlamento rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, 2006; Europos Bendrijų komisijos komunikatas „Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada nevėlu, 2006). Kita vertus, šios kompetencijos svarbą jauniems (o ir vyresnio amžiaus taip pat) suaugusiesiems rodo pastaraisiais metais vis gausėjantys tyrimai (J. Pukevičiūtė, 2010; V. Lukošūnienė, 2014).

2013 metais parengto projekto pagrindu tapo ankstesnio Grundtvig partnerystės projekto „Pažeidžiamų grupių bendrųjų kompetencijų ugdymas“ (2010-2012 m.), kuriame iš dabartinių partnerių dalyvavo Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija ir Stephansstift Zentrum fuer Erwachsenenbildung (Vokietija) išvada, kad visų pažeidžiamų grupių asmenų (neįgaliųjų, moterų, senjorų, iškritusių iš mokymosi, imigrantų, bedarbių) mokėjimo mokytis kompetencija yra labai žema, mažiausiai žinoma ir menkiausiai suprantama, nepaisant to, kad ji yra viena svarbiausių. Dažnai žmonėms sunku suprasti, kas tai yra, nes jie niekada apie ją negirdėjo. Šią išvadą papildė ir baigiamo vykdyti projekto dalyvių – jaunų suaugusiųjų – išsakyta mintis „...*kadangi iki šiol nebuvo diskusijos apie gebėjimo mokytis kompetencijos svarbą, todėl dabar yra būtent tas laikas, kai bus galima pradėti apie tai galvoti*“.

Projekto veikloje dalyvavo septynių Europos Sąjungos šalių (Lietuvos, Estijos, Italijos, Vokietijos, Portugalijos, Švedijos ir Nyderlandų) suaugusiųjų mokymosi institucijos, siekiančios bendro tikslo – sukurti geresnes mokymosi galimybes suaugusiųjų, kurie dėl įvairių priežasčių turi neigiamą mokymosi patirtį ir buvo iškritę iš mokymosi ir turi karjeros plėtros sunkumų, mokymuisi.

Lietuvoje projekto partneriu buvo Marijampolės suaugusiųjų mokymo centras. Šiame centre buvo organizuojama projekto praktinė veikla, į kurią įsitraukė 32 suaugę mokiniai ir 31 suaugusiųjų mokytojas.

Projekto metu įvyko penki partnerių susitikimai. Juose dalyvavo projektą vykdančią personalą, suaugusiųjų mokytojai ir suaugusieji mokiniai. Tarptautiniuose partnerių susitikimuose buvo aptariami dokumentų analizių ir fokusuotų grupių diskusijų rezultatai, demonstruojami labiausiai mokiniams patikę mokėjimą mokytis skatinantys metodai.

Didžiulį darbą projekto partneriai atliko tarp partnerių susitikimų.

Visi partneriai išanalizavo, kaip mokėjimo mokytis kompetencija atsispindi projekte dalyvaujančių valstybių (Estijos, Lietuvos, Portugalijos, Nyderlandų, Švedijos, Italijos ir Vokietijos) ir Europos Sąjungos strateginiuose dokumentuose, t.y., ar suvokiama mokėjimo mokytis svarba nacionaliniame lygmenyje.

Norėdami sužinoti suaugusiųjų mokinių ir andragogų požiūrį į mokėjimo mokytis kompetenciją visi partneriai organizavo fokusuotų interesų grupių diskusijas ir jas apibendrino.

Kita svarbi projekto veikla – suaugusiųjų mokinių mokymosi mokytis gebėjimų ugdymas ir inovatyvių bei efektyvių metodų paieška. Ši veikla buvo atlikta organizuojant mokymosi laboratorijas, kuriose suaugusiųjų mokytojai padėjo mokiniams geriau suprasti mokymosi mokytis prasmę ir tobulinti atitinkamus gebėjimus. Laboratorijose buvo nagrinėjami pagrindiniai mokėjimo mokytis kompetenciją sudarantys elementai: mokėjimo mokytis suvokimas, motyvacija ir pasitikėjimas savimi, ankstesnio mokymosi ir veiklos refleksija, informacijos valdymas, laiko tvarkymas ir mokymasis grupėje. Efektyviausius laboratorijose taikytus metodus demonstravome partnerių susitikimuose, įtraukdami į interaktyvią veiklą vieni kitus. Baigdami projektą laboratorijose išbandytus metodus sudėjome į metodinės medžiagos, skirtos mokėjimo mokytis kompetencijos elementams stiprinti, rinkinį.

Mokymosi
visą gyvenimą
programa

LIETUVOS
SUAUGUSIŲJŲ

ŠVIETIMO
ASOCIACIJA

Dalyvaudami projekte suaugusiųjų mokytojai ir ypatingai suaugę mokiniai įgijo naują patirtį. Visų pirma, jie susimąstė, kad yra toks gebėjimas – mokėjimas mokytis. Antra, rengdamiesi išvykoms į partnerių susitikimus mokiniai, bendradarbiaudami su mokytojais, turėjo apmąstyti, kokį iš išbandytų metodų norės demonstruoti užsienio kolegoms, pasirengti jo pristatymui anglų kalba. Taigi gilindami supratimą apie mokėjimą mokytis, mokiniai tobulino ir užsienio kalbą. Bendraudami besimokantieji iš Italijos, Vokietijos, Nyderlandų, Estijos, Švedijos, Portugalijos ir Lietuvos papildė savo geografines bei istorines žinias, gilino tarpkultūrinio bendravimo įgūdžius. Kaip teigė Marijampolės suaugusiųjų mokymo centro mokinys Giedrius, dalyvavimas projekte suteikė progą į daugelį dalykų pasižiūrėti kitaip: atsakingiau, geriau planuojant laiką ir stengiantis sudėtingas užduotis įveikti ne „šturmu“, bet žingsnis po žingsnio.

Projektas socialiniuose tinkluose: <https://www.facebook.com/pages/Learn-to-Learn-for-Adult-Returners/218569714969594?ref=hl>

Projekto partneriai

ZEB Stephansstift (Vokietija)

Eesti Vabariidusliit (Estija)

Associazione di promozione sociale (ARACNE, Italija)

Escola Profissional do Alto Lima, C.I.P.R.L.(EPRALIMA, Portugalija)

Stichting Participatie in Diversiteit (PiD, Nyderlandai)

Stitelsen Litorina folkhögskola i Karlskrona (Švedija)

Marijampolės suaugusiųjų mokymo centras

Mokymosi mokytis kompetencija strateginiuose švietimo dokumentuose

Arūnas Bėkšta, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija

Įvadas

Technologinės ir socialinės permainos visose žmonių veiklos srityse verčia daugumą suaugusiųjų nuolat mokytis. Mokymasis visą gyvenimą yra svarbus šiandien ir bus dar svarbesnis ateityje, todėl buvo kuriamos strategijos ir kitokie programiniai dokumentai (Lisabonos strategija (2000), Bolonijos (1999) ir Kopenhagos (2002) procesai), kurie nustato švietimo vaidmenį didinant įsidarbinimą ir stiprinant Europos Sąjungos visuomenės intelektualinį potencialą.

Reglamentavimas nustato naujus reikalavimus suaugusiųjų mokymui ir mokymuisi. Siekdamas užtikrinti suaugusiųjų mokymosi kokybę, valstybės narės turės investuoti į mokymosi medžiagą ir metodus, naujas priemones kvalifikacijų ir įgūdžių atnaujinimui.

Šiame kontekste mokymosi mokytis kompetencija tampa viena iš svarbiausių bendrųjų kompetencijų, kuri užtikrina kitų kompetencijų ugdymą. Mokymosi mokytis (gebėjimo mokytis) kompetencijos svarbą pabrėžia daug UNESCO, Europos Sąjungos ir Europos Tarybos dokumentų.

UNESCO suaugusiųjų švietimo konferencija CONFINTEA 1997 priėmė „Darbotvarkę ateičiai“, kurioje skatino sukurti strategijas, kurios „sudarytų galimybę žmonėms pritaikyti jų patirtį ir žinias atliekant diagnozę ir pasirenkant galimo veikimo kryptis“¹. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001) pabrėžia, kad dabar svarbiausia, jog visi mokytusi mokytis ir gebėtų pasinaudoti daugybe prieinamos informacijos. Mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo svarbą pabrėžia Komisijos Komunikatas „Suaugusiųjų mokymasis: Mokytis niekada ne vėlu“ (2006).

Dabartis kelia didelius reikalavimus suaugusiems mokiniams: mokytis mokytis, kad galėtų mokytis greičiau, efektyviau, panaudojant naujausius mokymosi metodus, efektyviai taikant inovacijas praktikoje ir prisiimant atsakomybę už mokymosi rezultatus.

Strateginiai dokumentai mokymosi mokytis kompetenciją apibūdina, kaip vieną iš svarbiausių, tačiau praktiškai ji nėra taip plačiai aptariama ir diegiama, kaip, pavyzdžiui, raštingumas, užsienio kalbų mokėjimas ar IKT gebėjimai.

Grundtvig partnerysčių projekte „Pažeidžiamų grupių bendrųjų kompetencijų ugdymas“ (2010-2012 m.) (Projekto numeris 2010-1-IT2-GRU06-13864 4), kuriame Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija ir Stephanstift Zentrum fuer Erwachsenenbildung (Vokietija) buvo partneriai, nustatyta,

¹Suaugusiųjų švietimas: diskusijų gairės. Hamburgo deklaracija. Darbotvarkė ateičiai: tarptautinė suaugusiųjų švietimo konferencija 1997 m. liepos 14-18 d., Hamburgas. Vilnius: LR švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, 1997.

kad visų pažeidžiamų grupių asmenų (neįgaliųjų, moterų, senjorų, iškritusių iš mokymosi, imigrantų, bedarbių) mokymosi mokytis kompetencija yra labai žema. Nepaisant, kad ji yra viena svarbiausių, ji mažiausiai žinoma ir mažiausiai suprantama. Dažnai žmonėms sunku suprasti, kas tai yra, nes jie niekada apie ją negirdėjo. Net formaliojo švietimo sistemoje ši sąvoka iki šiol mažai vartojama.

Pirmasis projekto rezultatas buvo projekte dalyvaujančių valstybių (Estijos, Lietuvos, Portugalijos, Nyderlandų, Švedijos, Italijos ir Vokietijos) strateginių dokumentų analizė. Šia analize siekėme išsiaiškinti, kiek juose atsispindi mokymasis mokytis ir kitos bendrosios kompetencijos, kitaip sakant, ar suvokiama jų svarba nacionaliniame lygmenyje. „Strateginiais dokumentais“ čia laikome tokius dokumentus:

- Valstybinės bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, aukštojo mokslo, mokymosi visą gyvenimą ir panašios strategijos
- Įstatymai (Švietimo, Profesinio mokymo, Aukštojo mokslo, Suaugusiųjų švietimo ir pan.)
- Nacionalinė kvalifikacijų sandara

Šiame tekste priklausomai nuo konteksto vartojami du terminai „mokymasis mokytis“ ir „gebėjimas mokytis“.

Straipsnyje pateikiame projekto ataskaitos sutrumpintą variantą. Pirmiausiai aptarsime Europos Sąjungos dokumentus dėl bendrųjų kompetencijų, tada detaliau panagrinėsime Lietuvos dokumentus. Kitų partnerių šalių pateikiame tik autorių padarytas išvadas, išskyrus Estiją, kurios pristatome daugiau informacijos, nes ji nuosekliausiai taiko mokymosi mokytis kompetenciją.

EUROPOS SĄJUNGA

Mokymosi visą gyvenimą memorandumas².

Europos Komisijos dokumentas „Mokymosi visa gyvenimą memorandumas“, buvo paskelbtas 2000 metais. Jo tikslas buvo paskatinti visos Europos diskusiją apie visapusišką mokymosi visa gyvenimą strategiją individualiu ir instituciniu lygiu asmeninio ir viešojo gyvenimo sferose. Čia pateikiame trumpą ištrauką, susijusią su bendrosiomis kompetencijomis.

4.1. Pirma tezė: nauji pagrindiniai įgūdžiai – visiems

Tikslas: *garantuoti visuotinį ir nuolatinį mokymosi prieinamumą, kad būtų įgyjami bei atnaujinami įgūdžiai, reikalingi dalyvaujant žinių visuomenės gyvenime*

Tai XXI a. Europoje yra aktyvios pilietybės ir užimtumo pagrindas. Ekonominiai ir socialiniai pokyčiai modifikuoja ir modernina pagrindinius įgūdžius, kuriuos kiekvienas privalo turėti kaip minimumą, kad galėtų dalyvauti darbinėje veikloje, šeimos ir visų lygių visuomenės gyvenime – nuo vietos iki Europos. Nauji svarbiausi įgūdžiai, įrašyti Lisabonos Europos Tarybos išvadose (26 paragrafas), yra šie: informacinės technologijos (IT), užsienio kalbos, technologinė kultūra, verslininkystė ir socialiniai gebėjimai. Tai nėra išsamus sąrašas, bet jis apima svarbiausias sritis. Taip pat sąraše neparašyta, kad tradiciniai mokėjimo skaityti ir skaičiuoti įgūdžiai daugiau nėra svarbūs. Būtina pažymėti, kad tai ne mokyklinių dalykų ar disciplinų sąrašas. Čia apibūdinamos

²Mokymosi visą gyvenimą memorandumas. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/policy-strategies_en.htm

tarpdalykinės žinių ir kompetencijų sritys. Pavyzdžiui, užsienio kalbų mokymasis apima techninius, kultūrinius ir estetinius bendravimo gebėjimus. Bendrieji, profesiniai ir visuomeniniai įgūdžiai vis dažniau sutampa turinio ir funkcijos prasme.

*Pradėdamas diskusiją, šis Memorandumas apibrėžia naujus pagrindinius įgūdžius, reikalingus aktyviai dalyvaujant žinių visuomenės ir ekonomikos gyvenime – darbo rinkoje ir darbe, sparčiame, tikrame bendruomenės ir demokratijos gyvenime. Žmogus privalo suvokti savo tapatybę ir gyvenimo tikslą. Kai kurie šių įgūdžių – pavyzdžiui, skaitmeninis raštingumas, – yra tikrai nauji, tuo tarpu kiti – pavyzdžiui, užsienio kalbos, – tampa vis svarbesni didesniai skaičiai žmonių nei anksčiau. Visuomeniniai įgūdžiai – pasitikėjimas savimi, kryptingumas, nebijojimas rizikuoti – taip pat tampa vis svarbesni, nes iš žmonių tikimasi daug autonomiškesnio elgesio, negu praeity. Verslininkystės įgūdžiai leidžia tiek patobulinti individualų darbą, tiek pajvairinti kompanijos veiklą; jie taip pat padeda kurti naujas darbo vietas egzistuojančiose įmonėse, ypač mažose ir vidutinėse, ir įsidarbinti pačiam. **Dabar svarbiausia, kad kiekvienas išmokytų mokytis, prisitaikyti prie pokyčių ir naudotis informacijos gausybe. Darbdaviai nuolat reikalauja sugebėjimo mokytis ir sparčiai įgyti naujų įgūdžių, prisitaikyti prie naujų reikalavimų ir aplinkybių [paryškinta A.B].***

Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų³.

Svarbiausias ES dokumentas apie bendrąsias kompetencijas yra Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 18 d. rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų (2006/962/EC). Čia pateikiame keletą esminių šios Rekomendacijos dalių, susijusių su mokymosi mokytis.

Bendrieji gebėjimai

Šiame dokumente gebėjimai apibūdinami kaip nuo aplinkybių priklausančių žinių, įgūdžių ir požiūrių visuma. Bendrieji gebėjimai – tai visų žmonių asmeniniam pasitenkinimui ir vystymuisi, aktyviam pilietiškumui, socialinei integracijai ir užimtumui reikalingi gebėjimai.

Orientaciniuose metmenyse nustatyti aštuoni bendrieji gebėjimai:

- 1) Bendravimas gimtąja kalba;*
- 2) Bendravimas užsienio kalbomis;*
- 3) Matematiniai gebėjimai ir pagrindiniai gebėjimai mokslo ir technologijų srityse;*
- 4) Skaitmeninis raštingumas;*
- 5) Mokymasis mokytis;*
- 6) Socialiniai ir pilietiniai gebėjimai;*
- 7) Iniciatyva ir verslumas; ir*

³Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų. (2006/962/EC). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:LT:PDF>

8) Kultūrinis sąmoningumas ir raiška.

Visi bendrieji gebėjimai laikomi vienodai svarbiais, nes gali padėti gerai orientuotis žinių visuomenėje. Daugelis gebėjimų persipina ir papildo vienas kitą: vienai sričiai būdingi aspektai stiprina kitos srities gebėjimus. Svarbiausias mokymosi pagrindas – tai pagrindiniai kalbos, raštingumo, mokėjimo skaičiuoti bei informacinių ir ryšių technologijų (IRT) įgūdžiai, o mokytis padeda mokymasis mokytis. Yra keletas sąvokų, kurios yra pritaikomos visose Orientacinių metmenų srityse: kritinis mąstymas, kūrybingumas, iniciatyvumas, problemų sprendimas, pavojaus įvertinimas, sprendimų priėmimas ir konstruktyvus jausmų valdymas vaidina pagrindinį vaidmenį ugdant visus aštuonis bendruosius gebėjimus.

Mokymasis mokytis

Apibrėžimas:

„Mokymasis mokytis“ reiškia gebėjimą atkakliai mokytis, organizuoti savo mokymąsi, įskaitant mokymąsi veiksmingai valdant laiką ir informaciją, asmeniškai ir grupėse. Šis gebėjimas – tai mokymosi proceso ir poreikių supratimas, turimų galimybių nustatymas ir gebėjimas įveikti kliūtis siekiant sėkmingai mokytis. Šis gebėjimas reiškia, kad įgyjamos, apdorojamos ir įsisavinamos naujos žinios ir įgūdžiai, siekiama gauti pagalbą ir ją naudotis. Mokymasis mokytis įpareigoja besimokančiuosius remtis turima mokymosi ir gyvenimo patirtimi, naudoti ir pritaikyti žinias ir įgūdžius įvairiose situacijose – namuose, darbe, šviečiantis ir lavinantis. Motyvacija ir pasitikėjimas yra ypač svarbūs žmogaus gebėjimams.

Svarbiausios su šiuo gebėjimu susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos:

Kai žmogus mokydamasis siekia konkrečių darbo ar karjeros tikslų, tuomet jis turėtų žinoti apie tiems tikslams būtinus gebėjimus, žinias, įgūdžius ir kvalifikaciją. Visais atvejais mokydamasis mokytis žmogus turi žinoti ir suprasti savo pasirinktas mokymosi strategijas, savo įgūdžių ir kvalifikacijos stipriąsias ir silpnąsias puses bei turi sugebėti ieškoti švietimo ir mokymo galimybių bei patarimų ir (arba) paramos, kurią jis gali gauti.

Siekiant įgyti mokymosi mokytis įgūdžių reikia, pirmiausia, įgyti pagrindinių bendrųjų įgūdžių, kaip antai raštingumas, mokėjimas skaičiuoti ir IRT įgūdžiai, kurie yra būtini toliau mokantis. Remdamasis šiais įgūdžiais asmuo turėtų sugebėti gauti, apdoroti ir įsisavinti naujų žinių ir įgūdžių. Tam reikia veiksmingai valdyti savo mokymosi, karjeros ir darbo situacijas ir ypač sugebėti toliau atkakliai mokytis, dėmesį skirti ilgai trunkantiems laikotarpiams ir kritiškai mąstyti apie mokymosi tikslus. Žmonės turėtų sugebėti skirti laiko savarankiškam ir organizuotam mokymuisi, o besimokydami taip pat bendradarbiauti, pasinaudoti nevienalytės grupės teikiamais privalumais ir dalintis tuo, ko jau išmoko. Asmenys turėtų sugebėti organizuoti savo pačių mokymąsi, įvertinti savo darbą ir, prireikus, ieškoti patarimų, informacijos ir paramos.

Teigiamas požiūris – tai motyvacija ir pasitikėjimas tolesniu mokymusi visą gyvenimą ir šio proceso sėkme. Į problemų sprendimą orientuotas požiūris sustiprina patį mokymosi procesą ir asmens gebėjimą įveikti kliūtis ir pokyčius. Noras pritaikyti turimą mokymosi ir gyvenimo patirtį bei

smalsumas ieškant galimybių mokytis ir mokantis įvairiose gyvenimo situacijose yra ypač svarbūs teigiamam požiūriui sukurti.

Tarybos rezoliucija „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“ ir Tarybos išvados dėl kompetencijų, kuriomis prisidedama prie mokymosi visą gyvenimą ir iniciatyvos „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“ įgyvendinimo.

Toliau rutuliodama mokymosi visą gyvenimą ir bendrųjų kompetencijų idėją Taryba priėmė keletą dokumentų:

Tarybos 2007 lapkričio 15 d Rezoliuciją dėl “naujų gebėjimų naujoms darbo vietoms” (2007/C 290/01)⁴

Tarybos 2010 gegužės 11 d išvados dėl kompetencijų, kuriomis prisidedama prie mokymosi visą gyvenimą ir iniciatyvos „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“ įgyvendinimo (2010/C 135/03)⁵

Čia pateikiame trumpą ištrauką iš Tarybos 2010 gegužės 11 d išvados dėl kompetencijų, kuriomis prisidedama prie mokymosi visą gyvenimą ir iniciatyvos „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“ įgyvendinimo, kur atkreipiamas dėmesys į bendrųjų gebėjimų ugdymą visuose švietimo lygiuose.

Kompetencijų įgijimas ir tobulinimas yra itin svarbus siekiant pagerinti užimtumo perspektyvas ir padėti užtikrinti asmeninę realizaciją, socialinę aprėptį ir aktyvų pilietiškumą, nes asmens kompetencijos rodo jo gebėjimą veikti organizuotai sudėtingomis, besikeičiančiomis ir neprognozuojamomis aplinkybėmis. Kaip išdėstyta rekomendacijoje dėl bendrųjų gebėjimų, kompetentingas asmuo gali derinti žinias, gebėjimus bei nuostatas ir taikyti anksčiau išmokus dalykus (nesvarbu, ar jie būtų išmolti per formalųjį ar neformalųjį mokymąsi arba savišvietą) bei juos panaudoti naujose situacijose [...].

Reikia stengtis parodyti, kad bendrosios kompetencijos yra svarbios visuose švietimo ir mokymosi lygiuose bei visuose gyvenimo etapuose bei situacijose. Reikia ne tik remti bendrųjų kompetencijų įgyvendinimą 2006 m. rekomendacijoje nustatytoje srityse, bet dėmesys taip pat turėtų būti skirtas tam, kad būtų kuo geriau pasinaudota rekomendacija siekiant remti mokymąsi visą gyvenimą, privalomajam švietimui pasibaigus.

Reikėtų labiau skatinti remti įvairių bendrųjų kompetencijų įgijimą, atnaujinimą ir tolesnį tobulinimą profesinio švietimo ir mokymo bei suaugusiųjų švietimo srityse.

Kad studentai įgytų kompetencijų, kurių reikia darbo rinkai ir tolesniam mokymuisi bei mokslinių tyrimų veiklai, aukštojo mokslo įstaigose pirmenybė taip pat turėtų būti teikiama bendrųjų kompetencijų atnaujinimui, įgijimui ir tolesniam tobulinimui. Itin svarbu, kad aukštojo mokslo įstaigose studentams atitinkamais atvejais būtų sudaromos galimybės plėtoti gebėjimus bendrauti užsienio kalbomis, taip pat įgyti tvirtas bendrąsias kompetencijas, nes jos yra būtinos siekiant įgyti kitų kompetencijų, prisitaikyti prie skirtingos darbo aplinkos ir būti aktyviais piliečiais [...].

⁴Tarybos 2007 lapkričio 15 d Rezoliuciją dėl “naujų gebėjimų naujoms darbo vietoms” (2007/C 290/01) http://publications.europa.eu/resource/ellar/b034348b-8112-4489-9709-69ea0afcdad4.0013.02/DOC_1

⁵Council conclusions of 11 May 2010 on competences supporting lifelong learning and the ‘New skills for new jobs’ initiative (2010/C 135/03) <http://www.elgpn.eu/elgpn/db/files/server/files/47>

LIETUVA

Strategijos

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos⁶.

Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos patvirtintos LR Seimo 2003 m. liepos 4 d. Nutarimu Nr. IX-1700. Čia pateikiame svarbias dalis, susijusias su bendrosiomis kompetencijomis.

Atsižvelgiant į visuomenei tenkančius dabarties iššūkius ir Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje apibrėžtus žinių visuomenės, saugios visuomenės ir konkurencingos ekonomikos prioritetus, švietimui tenka ši misija:

- 1. padėti asmeniui suvokti šiuolaikinį pasaulį, įgyti kultūrinę bei socialinę kompetenciją ir būti savarankišku, veikliu, atsakingu žmogumi, norinčiu ir **gebančiu nuolat mokytis** bei kurti savo ir bendruomenės gyvenimą;*
- 2. padėti asmeniui įgyti profesinę kvalifikaciją, atitinkančią šiuolaikinį technologijų, kultūros bei asmeninių gebėjimų lygį, ir sudaryti sąlygas mokytis visą gyvenimą – nuolat tenkinti pažinimo poreikius, siekti naujų kompetencijų ir kvalifikacijų, reikalingų jo profesinei karjerai ir gyvenimo įprasminimui;*
- 3. užtikrinti darnią, žiniomis grįstą krašto ūkio, aplinkos ir kultūros plėtrą, vidinį ir tarptautinį ūkio konkurencingumą, nacionalinį saugumą ir demokratinės valstybės raidą ir taip stiprinti visuomenės kūrybines galias;*
- 4. laiduoti tautos ir krašto kultūros tęstinumą, nuolatinį kūrimą, tapatybės išsaugojimą, puoselėti šios kultūros atvirumą ir dialogiškumą.*

Siekiant užtikrinti švietimo raidos kokybę, švietimo turinys turi būti nuolat peržiūrimas ir siejamas su naujomis kompetencijomis. *Strategija pabrėžia, kad “švietimo turinys susiejamas su asmens ir visuomenės gyvenimui būtinų vertybinių nuostatų, bendrųjų gebėjimų ir kompetencijų suteikimu. Kryptingai ugdomi pagrindiniai raštingumo gebėjimai, socialinė, kultūrinė ir komunikacinė kompetencija, kritinio mąstymo ir problemų sprendimo įgūdžiai, **gebėjimas mokytis**”.*

Turint omenyje švietimo permainas, aišku, kad turi keistis ir mokytojų bei dėstytojų vaidmuo, todėl Strategijos gairės atkreipia dėmesį į būtinybę keisti mokytojų darbą ir jų rengimą:

Sukuriama integrali mokytojų rengimo bei kvalifikacijos tobulinimo sistema, orientuota į kintantį mokytojo vaidmenį žinių visuomenėje ir šiuolaikiniam mokytojui būtinas naujas kompetencijas bei vertybines nuostatas. Kuriant žinių visuomenę, keičiamas pats mokytojo vaidmuo: mokytoją – žinių turėtoją ir perteikėją keičia mokytojas – mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, mokymosi patarėjas, partneris, tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių informacijos šaltinių. Kartu mokytojas dabarties visuomenėje turi išlikti ir ugdytojas, gyvenimo tiesų liudytojas, perduodantis tradiciją bei mokantis ją kūrybingai plėtoti.

⁶Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=b1fb6cc089d911e397b5c02d3197f382>

Taigi, Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatose buvo aiškiai matyti mokymosi mokyti ir kitų bendrųjų kompetencijų svarba.

Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija⁷.

Valstybinė švietimo strategija patvirtinta LR Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. Nutarimu Nr. XII-745. Čia pateikiamos kelios ištraukos, susijusios su nagrinėjama tema.

Strategijos tikslai:

13.1. pasiekti tokį pedagoginių bendruomenių lygį, kai jų daugumą sudaro apmąstantys, nuolat tobulėjantys ir rezultatyviai dirbantys profesionalūs mokytojai ir dėstytojai (toliau – pirmasis Strategijos tikslas);

13.2. įdiegti duomenų analizę ir įsivertinimą grįstą švietimo kokybės kultūrą, užtikrinančią savivaldos, socialinės partnerystės ir vadovų lyderystės darną (toliau – antrasis Strategijos tikslas);

13.3. užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį, suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius (toliau – trečiasis Strategijos tikslas). Teikti veiksmingą pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokiniams, patiriantiems mokymosi sunkumų;

13.4. garantuojant švietimo sistemos veiksmingumą, sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, grįstą veiksminga pagalba atpažįstant save ir renkantis kelią veiklos pasaulyje. Derinti asmens pasirinkimą su valstybiniu planavimu (toliau – ketvirtasis Strategijos tikslas).

2013 – 2022 metų Strategija, skirtingai nei 2013-2012 m. strateginės gairės, jau aiškiai neįvardija bendrųjų kompetencijų ugdymo svarbos. Tik analizuojant strategijos kontekstą, atkreiptas dėmesys, kad:

12.6. Iki šiol nepavyksta ugdymo proceso pakreipti, socialinių partnerių ir bendruomenių suburti esminėms kompetencijoms ugdyti. Vis dažniau susiduriama su motyvacijos mokytis stoka. Visuomenės pasitikėjimas švietimu yra gana geras, tačiau tai sudaro prielaidas ir dideliems lūkesčiams – norima, kad mokykla drauge su tėvais ugdytų kūrybiškus žmones, asmenybes, aktyvius Lietuvos valstybės piliečius, išmanančius valstybės ir kaimyninių šalių istoriją bei kultūrą, norinčius siekti naujų žinių ir tobulėti, gebančius prisiimti atsakomybę už save ir valstybę. Šie lūkesčiai daug labiau negu anksčiau yra susiję su išskirtiniais reikalavimais mokytojams, dėstytojams ir dėmesiu jiems. Jų kompetencija, asmeninės savybės, motyvacija, kūrybiškumas ir noras nuolat tobulėti, gebėjimas perimti gerąją praktiką yra pagrindinis Lietuvos švietimo sėkmės matas. Todėl būtina atrasti paskatų ir sąlygų kurti reflektuojančių, kūrybingų ir profesionalių mokytojų ir dėstytojų bendruomenėms [...].

⁷Valstybinė 2013-2020 švietimo strategija. http://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/tei/valstybine-svietimo-strategija_1

16.3. *Gebėjimų vertinimo sandara neatitinka mokymosi visą gyvenimą realiųjų ir neskatina nuosekliai kaupti kompetencijų, nėra adekvati dalies kompetencijų savasčiai, netampa saviugdos ir savikontrolės priemone.*

16.4. *Visuomenė mažai žino apie naujausius ugdymo tikslus, siekiamas išugdyti kompetencijas, įteisintas oficialiuose dokumentuose, nes silpnai įtraukiama į jų formavimą. Vyrauja nuomonė, kad reikalingų kompetencijų, ypač susietų su kūrybiškumu, technologiniais praktiniais žinių pritaikymo gebėjimais, bendravimu, verslumu, organizuotumu ir kita, neugdoma arba neišugdoma, nes nesama šių kompetencijų įvertinimo ir pripažinimo mechanizmų.*

20.1. *Nedarbas ir emigracija meta iššūkį švietimui operatyviau reaguoti į pokyčius darbo rinkoje, padėti žmonėms greičiau susiorientuoti, atpažinti savo privalumus ir jais pasinaudoti ieškant darbo, gebėti savarankiškai valdyti karjerą, rinktis perspektyvesnes karjeros kryptis, savarankiškai kurti verslą ir savo darbo vietą. Švietimas turi atverti ir siūlyti įvairias mokymosi galimybes, padedančias žmogui tobulinti gebėjimus remiantis kvalifikacijomis ir visapusišku savęs tobulinimu, įgyjant pasitikėjimo savo jėgomis, atsakomybės už save, bendruomenę, valstybę ir aplinką [...].*

Lyginant 2003-2012 ir 2013-2020 strategijų nuostatas galime pastebėti, kad pastaroji yra bendresnio pobūdžio, konkretūs uždaviniai ir jų pasiekimo rodikliai pateikti priede „Strategijos įgyvendinimo vertinimo rodikliai ir siekiniai“. Dėl to strategijos tekstas tapo pernelyg apibendrintas, o rodikliai technokratiški, bendrųjų kompetencijų vieta švietimo turinyje ir procesuose tapo neaiški.

Mokymosi visa gyvenimą užtikrinimo strategija⁸.

Strategija patvirtinta 2008m. spalio 15 d. bendru Švietimo ir mokslo ministro bei Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu (2008 m. spalio 15 d. Nr. ISAK-2795/A1-347).

Dalyje, apibūdinančioje mokymosi visą gyvenimą situaciją Lietuvoje, strategija atkreipia dėmesį į bendrųjų gebėjimų (kompetencijų) svarbą:

11.2. *Neformalusis švietimas glaudžiai susijęs su asmenų bendrųjų gebėjimų lavinimu. 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje 2006/962/EB dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų bendrieji gebėjimai apibrėžiami kaip žmonių asmeniniam pasitenkinimui ir vystymuisi, aktyviam pilietiškumui, socialinei integracijai ir užimtumui reikalingi gebėjimai, apimantys bendravimą gimtąja ir užsienio kalbomis, matematinius gebėjimus ir pagrindinius gebėjimus mokslo ir technologijų srityse, skaitmeninį raštingumą, mokymąsi mokyti, socialinius ir pilietinius gebėjimus, iniciatyvumą ir verslumą, kultūrinį sąmoningumą ir raišką.*

Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos įgyvendinimo veiksmų plane numatoma:

⁸Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija.
http://www.smm.lt/web/lt/teisesakiai/listing?date_from=&date_till=&text=ISAK-2795%2FA1-347&submit_lawacts_search=

4. Gerinti asmenų gyvenimo kokybę ir integraciją į šiuolaikinę visuomenę, tolygiai visoje šalyje plėtoti neformalųjį neprofesinį ir savaiminį suaugusiųjų švietimą įvairių tipų suaugusiųjų švietimo ir kultūros įstaigose

4.1. Rengti ir diegti mokymo programas, modulius, skirtus asmenų **bendriesiems gebėjimams**, pilietiškumui, sportiniam aktyvumui, sveikai gyvensenai, karjeros valdymo, saugaus eismo kompetencijoms ugdyti.

Mokymosi visą gyvenimą strategijos autoriai gerai susipažinę su Europos Sąjungos dokumentais, jų idėjos perkeltos į strategiją ir jos įgyvendinimo priemonių planą.

Įstatymai

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas⁹.

Švietimo įstatymas paskutinį kartą buvo pakeistas 2013 m. spalio 15 d. įstatymu Nr. I-1489. Kompetencijos apibrėžiamos trečiajame straipsnyje, kuris įvardija švietimo tikslus:

3 straipsnis. Švietimo tikslai

Švietimo tikslai yra šie:

1) išugdyti kiekvienam asmeniui vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu, patriotiškai nusiteikusiu žmogumi, išlavinti dabartiniam gyvenimui svarbius jo komunikacinius gebėjimus, padėti įsisavinti žinių visuomenei būdingą informacinę kultūrą, užtikrinant valstybinės kalbos, užsienio kalbų ir gimtosios kalbos mokėjimą, informacinį raštingumą, taip pat šiuolaikinę socialinę kompetenciją ir gebėjimus savarankiškai kurti savo gyvenimą ir sveikai gyventi;

2) nustatyti asmens kūrybinius gebėjimus ir pagal tai padėti jam įsigyti kompetencijų ir (ar) kvalifikaciją, atitinkančią šiuolaikinę kultūros bei technologijų lygį ir padedančią jam įsitvirtinti ir sėkmingai konkuruoti tolydžiai kintančioje darbo rinkoje, perteikti technologijų, ekonomikos ir verslo kultūros pagrindus, būtinus šalies ūkio pažangai, konkurencingumui bei darniai raidai laiduoti, sudaryti sąlygas nuolat tenkinti pažinimo poreikius ir tobulėti mokantis visą gyvenimą;

3) stiprinti visuomenės galias užtikrinant krašto ūkio, aplinkos ir žmoniškųjų išteklių darnų vystymąsi, vidinį ir tarptautinį ūkio konkurencingumą, nacionalinį saugumą ir demokratinės valstybės raidą;

4) perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, Europos ir pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis, taip pat garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą, puoselėti krašto atvirumą ir dialogiškumą;

5) sudaryti sąlygas asmeniui įgyti demokratijos tradicijas įkūnijančius pilietinės ir politinės kultūros pagrindus, išplėtoti gebėjimus ir patirtį, būtiną asmeniui, kaip kompetentingam Lietuvos Respublikos piliečiui, Europos ir pasaulio bendrijos, daugiakultūrės visuomenės nariui.

⁹Švietimo įstatymas http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=395105&p_query=&p_tr2=

Įdomu pastebėti, kad Įstatymas įvardija visas bendrąsias kompetencijas, išskyrus vieną - mokymąsi mokyti. Sunku paakyti kodėl- ar dėl to, kad sąmoningai manoma, jog ši kompetencija yra nesvarbi, ar tiesiog ji buvo pamiršta, kas taip pat rodo, kad įstatymo autoriams ji nesvarbi.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas¹⁰.

Paskutinė įstatymo redakcija priimta 2014 birželio 5 d.Nr. XI-242.

Mokslo ir studijų misija – padėti užtikrinti šalies visuomenės, kultūros ir ūkio klestėjimą, būti kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio visaverčio gyvenimo atrama ir paskata, tenkinti prigimtinių pažinimo troškimą. Lietuvos mokslo ir studijų politika laiduoja mokslo ir studijų kokybę, visų šalies piliečių lygias teises įgyti aukštąjį išsilavinimą ir sąlygas geriausiems dirbti mokslinį darbą, siekti mokslinio ir kūrybinio tobulėjimo, rūpinasi mokslo ir studijų sistemos atitiktimi visuomenės ir ūkio poreikiams, remia jos atvirumą ir integraciją į tarptautinę mokslinių tyrimų ir aukštojo mokslo erdvę. Darni mokslo ir studijų sistema grindžia žinių visuomenės plėtotę, žiniomis grįstos ekonomikos stiprėjimą ir darnų šalies vystymąsi, dinamišką ir konkurencingą šalies ūkio gyvenimą, socialinę ir ekonominę gerovę; ugdo kūrybingą, išsilavinusią, orią, etiškai atsakingą, pilietišką, savarankišką ir verslią asmenybę, puoselėja civilizacinę Lietuvos tapatybę, palaiko, plėtoja ir kuria šalies ir pasaulio kultūros tradicijas.

Mokslo ir studijų įstatymas niekaip neįvardija bendrųjų gebėjimo ugdymo nei tarp studentų, nei tarp personalo..

Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas¹¹.

Paskutinį kartą įstatymas keistas 2014m. gruodžio 16d. įstatymu Nr. VIII-450.

3 straipsnis. Profesinio mokymo sistemos tikslai

Profesinio mokymo sistemos tikslai:

- 1) padėti asmeniui įgyti kvalifikaciją ir kompetencijas, atitinkančias šiuolaikinį mokslo, technologijos, ekonomikos ir kultūros lygį, padedančias jam įsitvirtinti ir konkuruoti kintančioje darbo rinkoje, laiduojančias šalies ūkio pažangą, konkurencingumą tarptautinėje rinkoje ir darnų vystymąsi;*
- 2) sudaryti sąlygas įvairių poreikių ir gebėjimų asmenims mokytis visą gyvenimą, tobulinti ir keisti kvalifikacijas;*
- 3) užtikrinti profesinio mokymo prieinamumą ir kokybę;*

¹⁰Mokslo ir studijų įstatymas http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=424020

¹¹Profesinio mokymo įstatymas http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=404449

4) užtikrinti kvalifikacijų atitiktį šalies ūkio poreikiams, kompetencijų vertinimo, kvalifikacijų suteikimo ir pripažinimo objektyvumą;

5) užtikrinti profesinio orientavimo sistemos veiksmingą funkcionavimą.

Profesinio mokymo įstatymas neįvardija nei studentų, nei personalo bendrųjų gebėjimo ugdymo.

Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas.

Nauja įstatymo redakcija priimta 2014 m. liepos 10 d. Nr. XII-1018.

4 straipsnis. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi tikslai

Pagrindiniai neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi tikslai, atsižvelgiant į valstybės vykdomą kryptingą mokymosi visą gyvenimą plėtros politiką, nustatytas veiklos kryptis ir plėtros gairės, yra sudaryti sąlygas asmeniui:

- 1) tenkinti savišvietos poreikius;
- 2) lavinti kūrybines galias ir gebėjimus;
- 3) įgyti ir tobulinti bendrąsias ir profesines kompetencijas;
- 4) tapti aktyviu demokratinės visuomenės nariu.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas nurodo būtinybę ugdyti tiek profesines, tiek ir bendrąsias suaugusiųjų kompetencijas.

Lietuvos kvalifikacijų sandara¹².

Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašą patvirtino Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2010 m. gegužės 4 d. nutarimu Nr. 535.

*1. Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašas (toliau – šis aprašas) nustato Lietuvos Respublikoje nustatytų kvalifikacijų, grindžiamų asmens veiklai reikalingomis kompetencijomis, lygių sistemą. Pagal šiame apraše pateiktą Lietuvos kvalifikacijų sandarą klasifikuojamos, vertinamos ir palyginamos Lietuvos Respublikoje nustatytos, suteikiamos ir pripažįstamos kvalifikacijos, susiejant Lietuvos kvalifikacijų sistemą, apimančią Lietuvos kvalifikacijų sandarą, kvalifikacijų planavimą, įgyvendinimą, pripažinimą ir valdymą, su kitų Europos Sąjungos valstybių kvalifikacijų sistemomis. Lietuvos kvalifikacijų sandara atitinka 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendaciją dėl Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos kūrimo (2008/C111/01) ir joje nustatytus 8 kvalifikacijų sąrangos lygius. Šiame apraše apibrėžtos kvalifikacijos priskiriamos šiame apraše nustatytiems kvalifikacijų lygiams, kurie nusako funkcines, pažintines ir **bendrąsias***

¹²Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašas http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=405326

kompetencijas [paryškinta A.B.], būtinas panašaus sudėtingumo, savarankiškumo ir kintamumo veiklai atlikti.

5. Kvalifikacijų lygiai išdėstyti pagal hierarchiją, atsižvelgiant į kvalifikacijas pagrindžiančią kompetenciją, kvalifikacijų įgijimo būdus ir kvalifikacijų lygius apibrėžiančius kriterijus:

5.1. veiklos sudėtingumas – kvalifikacinis kriterijus, naudojamas veiklos pobūdžiui, užduočių įvairovei ir atsakomybės laipsniui apibūdinti;

5.2. veiklos savarankiškumas – kvalifikacinis kriterijus, naudojamas veiklos organizavimo ir pavaldumo pobūdžio kitimui apibūdinti;

5.3. veiklos kintamumas – kvalifikacinis kriterijus, naudojamas veiklos technologinės ir organizacinės aplinkos kitimui apibūdinti.

6. Kiekvienas kvalifikacijų lygis apima kvalifikacijas, skirtas panašaus sudėtingumo, savarankiškumo ir kintamumo veiklai atlikti.

1 lentelė. Lietuvos kvalifikacijų lygių sąrašas

Lietuvos kvalifikacijų lygis	Kvalifikacijų lygio aprašymas
I	Kvalifikacija skirta veiklai, susidedančiai iš vieno ar kelių paprastų specializuotų veiksmų ar operacijų. Atliekant veiklą gebama pritaikyti pagrindines žinias, būdingas vykdomai veiklai. Veiklos aplinka yra aiški, veikla atliekama pagal detalias instrukcijas, kai kuriais atvejais būtina intensyvi priežiūra, vadovavimas ir pagalba. Veiklą sudarančios situacijos, veiksmai ir operacijos pastovūs ir nuolat kartojasi
II	Kvalifikacija skirta veiklai, kurią sudaro veiksmai ir operacijos, skirti paprastoms problemoms spręsti. Atliekant veiklą gebama pritaikyti pagrindines veiklai būdingas faktines žinias. Veiklai atlikti reikalinga priežiūra, vadovavimas ir pagalba. Veiklą sudarantys veiksmai ir operacijos yra pastovūs
III	Kvalifikacija skirta veiklai, susidedančiai iš veiksmų ir operacijų siaurose veiklos srityse. Veikla gali apimti kelis ir daugiau specializuotų veiklos uždavinių, kuriems reikia pritaikyti gerai žinomus ir išbandytus sprendimus. Atliekant veiklą gebama pritaikyti būdingas vykdomai veiklai žinias apie veiklos srities faktus, principus ir procesus. Veikla atliekama savarankiškai, vadovaujant aukštesnės kvalifikacijos darbuotojui ir esant išorinei atlikimo kokybės kontrolei. Veiklos aplinka gali reikalauti gebėjimo prisitaikyti prie paprastų konteksto pokyčių

Lietuvos kvalifikacijų lygis	Kvalifikacijų lygio aprašymas
IV	Kvalifikacija skirta veiklai, susidedančiai iš veiksmų ir operacijų palyginti plačiose veiklos srityse. Veikla atliekama vykdant keletą ir daugiau specializuotų veiklos uždavinių, kurių galimi sprendimai ne visada išbandyti ir žinomi. Atliekant veiklą gebama pritaikyti faktines ir teorines žinias, būdingas plačiam kontekstui, susijusiam su veiklos sritimi. Veikla atliekama savarankiškai, prisiimant atsakomybę už veiklos atlikimo procedūrų ir rezultatų kokybę. Įgijus patirties, kvalifikacija leidžia perduoti praktinius veiklos įgūdžius žemesnės kvalifikacijos darbuotojams ir prižiūrėti jų veiklą. Veiklos aplinka reikalauja gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių, lemiamų veiklos konteksto kaitos, kuri dažniausiai nuspėjama
V	Kvalifikacija skirta veiklai, pasižyminčiai kompleksišku veiklos uždavinių derinimu skirtingose veiklos srityse. Veikla apima žemesnės kvalifikacijos darbuotojų kompetencijų vertinimą ir mokymą. Veikla reikalauja derinti išsamias veiklos srities žinias su bendrosiomis žiniomis, sprendžiant įvairias specializuotas veiklos užduotis keliose skirtingose veiklos srityse. Darbuotojas atlieka veiklą savarankiškai, jos priežiūra apsiriboja tik rezultatų įvertinimu. Veiklos uždavinius nustato aukštesnės kvalifikacijos darbuotojas, dažnai suteikdamas veiklos atlikėjui galimybes pasirinkti šių uždavinių sprendimo būdus ir priemones. Darbuotojas vadovauja žemesnės kvalifikacijos darbuotojų veiklai, planuoja ir skirsto veiklos užduotis, prižiūri veiklos atlikimą, konsultuoja ir tikrina veiklos atlikimo kokybę. Veiklos technologiniai ir organizaciniai reikalavimai ir jos aplinka nuolat kinta, pokyčiai dažnai nenuspėjami ir gali būti susiję su naujomis veiklos sritimis
VI	Kvalifikacija skirta sudėtingai veiklai, pasižyminčiai uždavinių ir jų turinio įvairove. Sprendžiant uždavinius įvairiose profesinės veiklos srityse, naudojamos įvairios priemonės ir metodai. Todėl veiklos atlikimas reikalauja taikyti plačias teorines žinias, pagrįstas naujų fundamentinių ir taikomųjų tyrimų rezultatais arba būtinas įvairioms naujovėms įdiegti. Veikla atliekama savarankiškai, pasirenkant uždavinių atlikimo būdus ir organizuojant atitinkamų žmonių darbą iškeltiems uždaviniams atlikti. Todėl šio lygio kvalifikacijos apima gebėjimus planuoti veiklą atsižvelgiant į numatytus tikslus, analizuoti ir fiksuoti savo veiklos rezultatus ir teikti ataskaitas veiklą koordinuojantiems asmenims, koreguoti veiklą atsižvelgiant į veiklos rezultatų analizę ir specialistų rekomendacijas, taip pat vykdyti įvairią projektinę veiklą. Veiklos aplinka reikalauja gebėjimo prisitaikyti prie nuolatinių ir paprastai nenuspėjamų pokyčių, kuriuos lemia žinių ir technologijų pažanga konkrečioje

Lietuvos kvalifikacijų lygis	Kvalifikacijų lygio aprašymas
	profesinėje srityje. Kvalifikacija leidžia patobulinti ir praplėsti profesinės srities žinias ir patiems įvertinus savo veiklą mokytis savarankiškai (plėtoti pažintines kompetencijas), kaip to reikalauja profesinės veiklos kaita
VII	Kvalifikacija skirta sudėtingai veiklai, susidedančiai iš įvairių tarpusavyje susijusių uždavinių, kurie gali apimti keleto giminingų profesinių veiklų sritis. Todėl veiklos atlikimas reikalauja ekspertinio naujausių žinių profesinės veiklos ir jai artimose ar giminingose srityse vertinimo ir pritaikymo, naujų faktų atradimo atliekant taikomuosius profesinės veiklos tyrimus, kūrybiško teorinių žinių ir mokslinių tyrimų rezultatų taikymo. Veikla atliekama savarankiškai nustatant atitinkamos veiklos srities uždavinius, priimant savarankiškus sprendimus, orientuotus į veiklos tobulinimą ir gerinimą. Veiklai būdingas vadovavimas kitų darbuotojų veiklai. Todėl šio lygio kvalifikacijos apima gebėjimus savarankiškai atlikti taikomojo pobūdžio tyrimus, teikti konsultacijas veiklos srityje, koordinuoti projektus, orientuotus į kitų žmonių kvalifikacijos tobulinimą ir inovacijų diegimą, analizuoti veiklos rezultatus ir juos pristatyti. Dėl žinių, technologijų, darbo organizavimo įvairiose veiklų srityse pažangos šio lygio veikla ir jos aplinka intensyviai kinta, pokyčiai sunkiai prognozuojami, veiklą sudaro nuolat kintantys užduočių deriniai. Todėl veiklos kaita reikalauja gebėjimo priimti inovatyvius sprendimus, pagrįstus tyrimų rezultatais, įvertinti alternatyvius sprendimo variantus ir galimas socialines ir etines veiklos pasekmes
VIII	Kvalifikacija skirta itin sudėtingai veiklai, kuriai būdingas naujovių – naujų žinių, idėjų, technologijų, veiklos atlikimo būdų, metodų ir procesų – kūrimas. Todėl veikla reikalauja naujų žinių veiklos srityse atradimo, remiantis vykdomų fundamentinių ir taikomųjų mokslinių tyrimų rezultatais, integruojant įvairių veiklos sričių žinias. Veikla pasižymi strateginio pobūdžio veiklos uždaviniais, kurie gali apimti įvairias skirtingas veiklos sritis ar mokslinių tyrimų dalykus. Veikla strategiškai planuojama prisiimant atsakomybę už kitų darbuotojų veiklos rezultatus ir jos kokybę, savarankiškai priimami strategiškai svarbūs sprendimai. Būdingas atitinkamos veiklos srities specialistų mokymas ir konsultavimas. Todėl reikia gebėjimų priimti visuomeninės reikšmės strateginius sprendimus, savarankiškai planuoti ir vykdyti fundamentinius ir / arba taikomuosius mokslinius tyrimus, perteikti naujausias žinias (skleisti patirtį) atitinkamos srities specialistams, koordinuoti mokslinius ir taikomųjų tyrimų projektus. Intensyvūs ir neprognozuojami veiklos, jos aplinkos pokyčiai reikalauja pasirengimo nuolatiniams pokyčiams, atvirumo naujovėms, teigiamo požiūrio į organizacijos ir visuomenės plėtrą, gebėjimų originaliai spręsti problemas įvertinus jų kontekstą,

Lietuvos kvalifikacijų lygis	Kvalifikacijų lygio aprašymas
	gebėjimų inicijuoti ir kurti pokyčius įvairiose veiklos ir visuomenės gyvenimo srityse

Kvalifikacijos lygių aprašai tiesiogiai nemini mokėjimo mokytis kompetencijos, tačiau visa kvalifikacijų sandara akivaizdžiai remiasi suvokimu, kad viena iš svarbiausių kompetencijų asmens raidai yra gebėjimas mokytis. Jis būtinas perėjimui iš vieno kvalifikacijų lygio į kitą, bet lygiai svarbus ir judėjimui tame pačiame lygmenyje norint prisitaikyti prie besikeičiančio pasaulio reikalavimų.

Vidurinio ugdymo bendrosios programos¹³.

Vidurinio ugdymo bendrosios programos patvirtintos Švietimo ir mokslo ministro 2011 m. vasario 21 d. Įsakymu Nr. V-269). Dokumento priedas Nr.10 skirtas bendrųjų kompetencijų ugdymui. Įdomu pastebėti, kad bendrosios kompetencijos aprašomos kaip **naujos** ir svarbios kompetencijos:

- 1. Bendrųjų kompetencijų ugdymas yra integruojamoji Bendrųjų programų sritis, apimanti **naują, svarbų** mokiniams ir visuomenei ugdymo turinį. Šis ugdymo turinys yra reikalingas įvairioms šiuolaikinio žmogaus socialinės, kultūrinės ir ekonominės veiklos sritims.*
- 4. Bendrųjų kompetencijų ugdymas turėtų būti integruojamas į visų dalykų ugdymo turinį, tapti mokyklos gyvenimo dalimi, atsispindėti tiek pamokinėje, tiek ir nepamokinėje veikloje.*

Antroji dešimtojo priedo dalis apibrėžia bendrųjų kompetencijų ugdymo tikslus:

II. UGDYMO SRITIES IR KOMPETENCIJŲ UGDYMO TIKSLAI

6. Ugdymo srities tikslas – padėti mokiniams ugdytis gyvenimui žinių visuomenėje būtinas mokėjimo mokytis, komunikavimo, pažinimo, socialinę pilietinę, iniciatyvumo ir kūrybingumo, asmeninę ir kultūrinę kompetencijas, praturtinti ugdymo turinį aktualiomis mokiniams ir visuomenei ugdomosiomis užduotimis ir veiklomis.

7. Kompetencijų ugdymo tikslai.

*7.1. **Mokėjimo mokytis kompetencijos** ugdymo tikslas – išugdyti atsakingą už savo mokymąsi, gebantį reguliuoti mokymosi procesus, įvaldžiusį svarbiausius mokymosi gebėjimus ir pasirengusį tobulinti savo mokymąsi asmenį.*

*7.2. **Komunikavimo kompetencijos** ugdymo tikslas – išugdyti gebantį veiksmingai bendrauti ir bendradarbiauti įvairiose komunikacinėse situacijose asmenį.*

*7.3. **Pažinimo kompetencijos** ugdymo tikslas – išugdyti kritiškai mąstantį, pasirengusį spręsti problemas ir tyrinėti asmenį.*

¹³Vidurinio ugdymo bendrosios programos <http://www.upc.smm.lt/veikime/turinys/>

7.4. Socialinės pilietinės kompetencijos ugdymo tikslas – išugdyti atsakingą, sąžiningą, aktyvų, demokratinėmis nuostatomis besivadovaujantį, tėvyne mylintį pilietį.

7.5. Iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijos ugdymo tikslas – išugdyti nebijantį rizikuoti, atkaklų, vertinantį autentiškumą, gebantį veiksmingai realizuoti idėjas, atsakingą kūrėją ir novatorių.

7.6. Asmeninės kompetencijos ugdymo tikslas – išugdyti pozityviai mąstantį, garbingą, sąžiningą, sunkumus įveikti gebantį, atsakingą savo gyvenimo kūrėją.

7.7. Kultūrinės kompetencijos ugdymo tikslas – išugdyti sąmoningą kultūros puoselėtoją ir kūrybingą kultūros procesų dalyvį.

Trečioji dešimtojo priedo dalis pateikia bendrųjų kompetencijų ugdymo rekomendacijas, o Ketvirtoji dalis nurodo, kaip įvertinti mokinių pasiekimus.

Nepaisant to, kad bendrosios kompetencijos rado deramą vietą bendrojo ugdymo programose, realybėje šioms kompetencijoms vis dar skiriamas per mažas dėmesys. Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje rašoma: „**Iki šiol nepavyksta ugdymo proceso pakreipti, socialinių partnerių ir bendruomenių suburti esminėms kompetencijoms ugdyti**“.

Išvados

1. Esamos strategijos pripažįsta bendrųjų kompetencijų bendrai ir mokėjimo mokytis kompetencijos atskirai, svarbą. Akivaizdu, kad strategijų autoriai yra susipažinę su Europos Sąjungos dokumentais dėl mokymosi visą gyvenimą ir bendrųjų kompetencijų.
2. Įstatymai, kurie turėtų būti švietimo politikos ir strategijos įgyvendinimo instrumentai, stokoja sisteminio požiūrio į bendrąsias kompetencijas, nepaisant to, kad Europos Sąjungos rekomendacijos aiškiai nurodo, kad bendrosios kompetencijos turi būti ugdomos visuose švietimo lygmenyse: bendrajame ugdyme, profesiniame mokyme, aukštajame moksle ir suaugusiųjų švietime:
3. Švietimo įstatymas aprašo visas bendrąsias kompetencijas, išskyrus mokėjimo mokytis kompetenciją.
4. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas atkreipia dėmesį į bendrųjų kompetencijų ugdymą, tačiau jų neįvardija.
5. Profesinio mokymo įstatymas ir Aukštojo mokslo įstatymai nieko nekalba apie dėstytojų ir studentų bendrųjų kompetencijų ugdymą.
6. Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygių aprašai aiškiai nemini bendrųjų kompetencijų tačiau visa kvalifikacijų sandara akivaizdžiai remiasi suvokimu, kad viena iš svarbiausių kompetencijų asmens raidai yra mokėjimas mokytis. Jis būtinas perėjimui iš vieno kvalifikacijų lygio į kitą, bet lygiai svarbus ir judėjimui tame pačiame lygmenyje norint prisitaikyti prie besikeičiančio pasaulio reikalavimų.
7. Vidurinio ugdymo bendrosios programos pripažįsta mokėjimo mokytis ir kitas bendrąsias kompetencijas kaip būtinas gyvenimui žinių visuomenėje. Bendrosios kompetencijos yra svarbi sudėtinė visu dalykinių kompetencijų dalis ir, sparčios visuomenės kaitos sąlygomis, yra ypač svarbios asmens brandai ir pasiruošimui tolesniam mokymuisi ir sėkmingai profesinei karjerai.

8. Nepaisant bendrųjų kompetencijų svarbos suvokimo, jų ugdymas visuose švietimo lygiuose dar nėra tapęs tradicine praktika.

ESTIJA

Estijoje suvokimas apie bendrųjų kompetencijų svarbą nacionaliniame lygyje yra labai aukštas. Mokėjimas mokytis ir kitos bendrosios kompetencijos atsispindi įvairiose strategijose ir švietimo įstatymuose bei kituose teisės aktuose:

Mokymosi visa gyvenimą strategija 2014-2020¹⁴.

Svarbu, kad šioje strategijoje numatoma, kad reikia pereiti nuo kalbėjimo apie bendrųjų kompetencijų svarbą prie veiksmų, reikalingų joms ugdyti.

Strateginiai tikslai ir veiksmai

1. Pasikeitusi mokymosi koncepcija

Visų lygių švietimo standartai (valstybinė programa) per pastaruosius dešimt metų akcentavo orientaciją į mokinį, bendrųjų kompetencijų svarbą, poreikį sieti naujų žinių išmokimą su jau turimomis žiniomis, sieti mokymąsi su įvairiomis gyvenimo sritimis, mokytis ir mokytis ne tik faktinių žinių, bet ir mokytis, kaip mokytis bei spręsti problemas ir tai daryti grupėmis. Ateinančiais metais pastangos turi būti nukreiptos į tai, kad šie reikalavimai būtų įgyvendinti.

Estijos suaugusiųjų švietimo raidos planas 2009-2013¹⁵.

Suaugusiųjų švietimo raidos plane tiesiogiai nurodomas siekinys ugdyti gebėjimą mokytis ir numatomos įgyvendinimo priemonės:

Trečiasis tikslas. Užtikrinti suaugusiųjų mokymąsi siekiant padidinti jų konkurencingumą ir ugdyti kūrybingumą, talentą, iniciatyvą ir socialinę kompetenciją.

Priemonė 3.1 Neformaliojo mokymosi teikimas

Veikla 3.1.4 Pagerinti suaugusių gyventojų gebėjimą mokytis (esminę mokymosi visą gyvenimą kompetenciją)

Bus nustatyta, kaip ugdyti gebėjimą mokytis asmenų, kurie atitolo nuo mokymosi, kuriems reikia pagalbos, kad padidėtų jų susidomėjimas mokymusi arba, kad jie tęstų mokymąsi. Šiam tikslui įvairiose mokymosi institucijose bus sukurti specialūs metodai ir kursai ugdyti mokymosi mokytis kompetenciją.

¹⁴ Lifelong Learning Strategy 2014-2020 <http://www.hm.ee/index.php?0513767> (06.03.2013)

¹⁵ Development Plan for Estonian Adult Education 2009-2013 [file:///D:/Downloads/10228%20\(1\).pdf](file:///D:/Downloads/10228%20(1).pdf) (06.03.2014)

Vaikų ikimokyklinės priežiūros įstaigų įstatymas¹⁶.

Šis įstatymas netiesiogiai užsimena apie mokymosi mokytis kompetenciją:

§ 2. Ikimokyklinis ugdymas

(1) Ikimokyklinis ugdymas apima rinkinį žinių, įgūdžių, patirčių ir elgesio taisyklių, kurios sudaro prielaidas sėkmingai pasirengti kasdieniam gyvenimui ir mokyklai.

Pagrindinių ir vidurinių Mokyklų įstatymas¹⁷.

§ 4. Pagrindinės mokyklos funkcijos

(2) Pagrindinės mokyklos funkcija yra suteikti mokiniams mokymo ir mokymosi aplinką, kuri atitinka mokinių amžių, yra saugi, turi teigiamą poveikį mokinių ugdymuisi, skatina jų domėjimą mokymusi, gebėjimą mokytis, savirefleksiją, kritinį mąstymą, kūrybinę saviraišką, ugdo jų socialinę ir kultūrinę identitetą.

Profesinio mokymo įstaigų įstatymas¹⁸.

Profesinio mokymo įstatymas akcentuoja, kad profesinis mokymas apima ne tik profesijos dalykus, bet turi ugdyti bendrąsias kompetencijas bei skatinti mokinių motyvaciją dalyvauti mokymesi visą gyvenimą:

§ 3. Profesinio mokymo organizavimo funkcijos ir atsakomybės

Profesinio mokymo organizavimo paskirtis yra sukurti galimybes formuoti tokius asmenis, kurie turi žinias, įgūdžius ir nuostatas arba kompetencijas, patirtį ir socialinę pasiruošimą darbui, dalyvavimui socialiniame gyvenime ir mokymuisi visą gyvenimą. Norėdamos pasiekti šį tikslą, profesinės mokyklos turi vykdyti šias funkcijas:

1) padėti įgyti kompetencijas, kurios reikalingos savirealizacijai ir augimui, socialiniam aktyvumui ir įsitraukimui, tęstiniam mokymuisi ir įsidarbinimui (toliau vadinama bendrosios kompetencijos), įgalinti mokinių prisitaikyti prie besikeičiančios mokymosi, fizinės, socialinės ir darbo aplinkos,

2) padėti suformuoti mokinių darbines ir profesines kompetencijas, kad jis galėtų sėkmingai veikti darbo rinkoje,

3) ugdyti ir remti mokinių motyvaciją dalyvauti mokymesi visą gyvenimą.

¹⁶ Preschool Child Care Institutions Act <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/520122013003/consolide> (12.02.2014)

¹⁷ Basic Schools Upper Secondary Schools Act.

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/513012014002/consolide> (12.02.2014)

¹⁸ Vocational Educational Institutions Act <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/504022014002/consolide> (12.02.2014)

Valstybinės pagrindinių mokyklų¹⁹ ir vidurinių mokyklų²⁰ programos.

Mokėjimo mokytis kompetencija turi svarbią vietą šiuose dokumentuose. Mokymosi koncepcija pagrįsta gebėjimų mokytis įgijimu.

...

(2) Vidurinės mokyklos funkcija yra sudaryti sąlygas mokiniams gauti žinias, įgūdžius ir vertybes, kurios leis jiems tęsti mokymąsi aukštojoje arba profesinėje mokykloje.

(3) Tikslų ir funkcijų įgyvendinimas remiasi šiais prioritetais:

1) mokinių nepriklausomumas plečiantis jų akiratį ir pasirengimą susitvarkyti su gyvenimiškomis situacijomis;

2) tinkamos savivertės ugdymas;

3) savarankiško mokymosi ir bendradarbiavimo įgūdžių lavinimas;

4) tolesnio mokymosi galimybių pristatymas ir įvertinimas;

5) pilietinių įgūdžių, aktyvumo ir atsakomybės ugdymas.

§ 4. Kompetencijos

4) mokėjimo mokytis kompetencija– gebėjimas organizuoti mokymosi aplinką ir gauti mokymuisi reikalingą informaciją; planuoti mokymąsi ir laikytis plano; panaudoti mokymosi rezultatus, įskaitant ir mokymosi gebėjimus ir strategijas, įvairiuose kontekstuose ir problemų sprendimui; gebėjimas analizuoti savo žinias ir įgūdžius, stiprybes ir silpnybes ir tuo pagrindu nustatyti tolesnio mokymosi poreikius

Profesinio mokymo standartas²¹.

Mokėjimo mokytis kompetencijai šiame dokumente skiriama svarbi vieta. Mokymosi koncepcija pagrįsta gebėjimų mokytis įgijimu.

Antras skyrius. Programa

§8 Programos moduliai

(8) Privalomų ir pasirenkamųjų modulių mokymosi rezultatai aprašomi šiais rodikliais: profesinės žinios, įgūdžiai, savarankiškumas ir atsakingumas, mokymosi kompetencija, socialinė kompetencija, savo kompetencijų reflektavimas, operacinės kompetencijos; skaitmeninės kompetencijos, iniciatyvos ir verslumo jausmas. Šios kompetencijos apibūdinamos šitaip:

...

¹⁹ National curriculum for basic schools <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/524092014014/consolide> (12.02.2014)

²⁰ National curriculum for upper secondary school <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/524092014009/consolide> (06.03.2014)

²¹ Vocational education standard <https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013013?leiaKehtiv> (06.03.2014)

4) mokymosi kompetencija yra gebėjimas valdyti mokymąsi panaudojant tinkamą mokymosi stilių ir efektyvias mokymosi strategijas.

Estijos kvalifikacijų sandara.

Estijos kvalifikacijų sandaroje, panašiai, kaip ir Lietuvoje, bendrosios kompetencijos nėra aiškiai įvardintos, tačiau lygių logika reikalauja gebėjimo mokytis, kaip bazinės kompetencijos, norint pasiekti aukštesnio lygmens kvalifikaciją.

ITALIJA

- Nacionaliniame lygmenyje suvokimo lygis apie bendrųjų kompetencijų svarbą vis dar yra žemas. Bendrosios kompetencijos neatsispindi įstatymuose ir dėl to nenusileidžia pakopomis žemyn į visą sistemą.
- Atsižvelgdama į Europos Sąjungos rekomendacijas, kad bendrosios kompetencijos turi būti ugdomos visuose švietimo lygiuose, Italijos Vyriausybė pradėjo keisti švietimo sistemą ir tobulina įstatymus skatindama suaugusiųjų švietimą ir diegia įgytų kompetencijų vertinimo instrumentus. Yra praktiški instrumentai, kaip pamatuoti gimtosios ir užsienio kalbų mokėjimą, mokslo žinias ir kompiuterinį raštingumą, tačiau vis dar trūksta instrumentų, kaip matuoti socialines ir pilietines kompetencijas, arba verslumo kompetenciją.
- Įstatymai apibrėžia tik asmenų teises ir pareigas, organizavimą ir atsakomybę. Kas link mokėjimo mokytis kompetencijos, egzistuoja tik paprastas apibrėžimas ir forma pasiektam lygiui nustatyti.
- Pastaraisiais metais vyksta daug mokytojų, teoretikų ir politikų diskusijų, atliekami kai kurie bandymai, tačiau nacionalinė kvalifikacijų sandara nemini gebėjimo mokytis ir kitų bendrųjų kompetencijų.
- Mokytojai ir kiti specialistai, įsitraukę į mokymosi visą gyvenimą procesą, suvokia mokėjimo mokytis ir kitų bendrųjų kompetencijų svarbą.
- Teoriniame lygyje diskusija apie mokėjimo mokytis kompetenciją glaudžiai susijusi su kritinio mąstymo (probleminio mokymosi) problematika: užduoti klausimus, ieškoti atsakymų, nusistatyti savo kelią ieškant sprendimų ir siekiant savo tikslų. Kai kurios mokyklos bando taikyti „Kritinio mąstymo instrumentus“, kurie galėtų padėti keisti požiūrį į švietimą.

NYDERLANDAI

- Dokumentų analizė rodo, kad Nyderlandų Vyriausybė demonstruoja mažėjantį dėmesį mokymuisi visą gyvenimą, mokymuisi mokytis ir kitoms bendrosioms kompetencijoms. Dėmesys nukreiptas į darbo rinką ir įsidarbinimą. Suaugusiųjų švietimas ir profesinis mokymas vis labiau decentralizuojami. Egzistuoja tik nacionalinė kovos su neraštingumu strategija.
- Įstatymai nekreipia dėmesio į bendruosius ar naujus gebėjimus, tačiau jie yra svarbūs švietimo politikos dalykai.

- Dabartiniai debatai dėl profesinio mokymosi ir dėl kovos su neraštingumu rodo didelį dėmesį mokymuisi mokytis.
- Nacionalinė kvalifikacijų sandara nemini mokėjimo mokytis kompetencijos, tačiau bendrosios kompetencijos yra įtrauktos į įvairius kvalifikacijų lygius.
- Nyderlanduose suvokiama, kad reikia dirbti su bendrosiomis kompetencijomis dėl geresnės ateities, tačiau trūkstant stimulų iš Vyriausybės pusės, kol kas galime pastebėti tik fragmentiškas žinias ir patyrimą šioje srityje. Daugiausiai dėmesio skiriama skaitymo, rašymo ir skaičiavimo gebėjimams. Didėja dėmesys skaitmeninėms kompetencijoms, tačiau kitoms bendrosioms kompetencijoms, jų tarpe ir mokėjimui mokytis dėmesys yra mažas.

PORTUGALIJA

- Švietimo sistemą Portugalijoje nustato Švietimo pagrindų įstatymas (Lei de Bases do Sistema Educativo) (1986 m. spalio 14 d. Įstatymas Nr. 46/86 su vėlesniais 1997 ir 2005 ir 2009 m. pataisymais). Švietimo pagrindų įstatymas švietimą skirsto į ikimokyklinį, mokyklinį (čia yra trys lygiai: pradinis, vidurinis ir aukštasis) ir pomokyklinį. Įstatymuose bendrosios kompetencijos neminimos.
- Už švietimą Portugalijoje atsako Švietimo Ministerija (pradinis ir vidurinis išsilavinimas), Mokslo, technologijų ir aukštųjų studijų ministerija (aukštasis mokslas) ir Darbo ir socialinio solidarumo ministerija (ikimokyklinis švietimas).
- Aštuonių lygių Nacionalinę kvalifikacijų sandarą nustato 2007 m. Dekretas Nr. 396/2007. Ji aprašo kvalifikacijas pagal tris parametrus - žinias, įgūdžius ir nuostatas, joje neatsispindi mokėjimo mokytis ir kitos bendrosios kompetencijos. Gebėjimas mokytis yra būtinas kiekviename lygyje, kad asmuo galėtų prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos ir pereiti iš vieno lygio į kitą.

- Portugalijoje sukurta Valstybinė kompetencijų įvertinimo, pripažinimo ir sertifikavimo sistema (2008 m. gegužės 21 d. Švietimo ministro Įsakymas Nr. 370/2008). Sistema veikia mokymosi visą gyvenimą sistemoje ir remiasi Nacionaline kvalifikacijų sandara. Jos tikslas sudaryti sąlygas pripažinti kompetencijas vyresniems nei 18 metų asmenims, kurie neįgijo pradinio ar vidurinio išsilavinimo. Sistema leidžia įvertinti, pripažinti ir sertifikuoti kompetencijas, įgytas iš gyvenimo praktikos, neformaliojo ir savaiminio mokymosi kontekstuose. Šiuo keliu sertifikuotos kompetencijos turi tokį pat statusą, kaip ir kitais būdais įgytos kompetencijos ir sudaro galimybę tolesniam mokymuisi.

ŠVEDIJA

- Vidurinio išsilavinimo galimybės Švedijoje yra labai geros. Suaugusieji gali pasirinkti tarp savivaldybių mokyklų Komvux ir Aukštesniųjų liaudies mokyklų, kur teikiama plati kursų įvairovė. Suaugę taip pat turi galimybę mokytis profesinėse mokyklose.
- Suvokimas apie mokymosi mokytis svarbą yra paplitęs mokytojų tarpe, ją supranta ir švietimo administratoriai.
- Suaugusiesiems tapo įmanoma pripažinti įgytas kompetencijas ir įgūdžius ir panaudoti, kaip pagrindą tolesnėms studijoms aukštesiose mokyklose.
- Mokėjimo mokytis kompetencija nėra minima švietimo dokumentuose, tačiau ji naudojama praktikoje. Ypač Aukštesniosios liaudies mokyklos naudoja šią kompetenciją siekdamos atskleisti mokinių galimybes mokytis ir stiprinti mokinių savivertę.
- Mokėjimo mokytis kompetenciją būtina įteisinti teisės aktuose ir strategijose. Įvedus žodžius „mokymasis mokytis“ oficialiuose Švedijos tinklalapiuose, jie pateikia „patikrinkite rašybą“ arba „nerasta“.
- Mokymasis mokytis daugiau taikomas vidurinėse mokyklose ir mažiau aukštesiose mokyklose. Tačiau mokėjimo mokytis kompetencija labiau siejama su gebėjimu įsiminti faktus ir koncepcijas ir mažiau su suvokimu, to, kas išmokta ir kaip tai buvo išmokta.
- Reikia paminėti ir ekonominius faktorius. Didelės mokymosi grupės ir mažiau mokymosi valandų apsunkina mokymąsi tiems, kam reikia daugiau mokytojo pagalbos. Tampa populiarus nuotolinis mokymasis ir kai kuriems mokiniams tai labai padeda, tačiau kitiems dar labiau apsunkina mokymąsi. Mokėjimo mokytis kompetencijos supratimas prisidės prie suvokimo, kokių ekonominių priemonių reikia suaugusiųjų švietimo teikėjams. Šis projektas yra svarbus tuo, kad ne tik aprašo ir pabrėžia mokymosi mokytis svarbą, bet taip pat padeda suvokti, kaip ekonominės priemonės gali būti efektyviai panaudotos ir paskirstytos.

VOKIETIJA

Mokymosi visą gyvenimą bendrosios kompetencijos ypač svarbios asmeniniam pasitenkinimui ir ugdymuisi, socialinei įtraukčiai, aktyviam pilietiškumui ir įsidarbinimui. Bendrosios kompetencijos yra esminės žinių visuomenėje. Jos užtikrina lankstumą darbo rinkoje ir leidžia greičiau prisitaikyti vis labiau besikeičiančiame pasaulyje.

Bendrosios kompetencijos gali būti įgytos:

- Jaunų žmonių – privalomo mokymosi pabaigoje, paruošiant juos suaugusiųjų gyvenimui, ypač darbiniam gyvenimui ir sudarant pagrindą tolesniam mokymuisi;
- Suaugusių žmonių – per visą gyvenimą tobulinant (gilinant) ir keičiant (plečiant) savo kompetencijas.

Bendrųjų kompetencijų įgijimas gerai dera su lygybės ir prieinamumo principu. Ypač tai tinka pažeidžiamoms grupėms, kurių išsilavinimo potencialas reikalauja paramos, tokioms kaip asmenys su žemais baziniais įgūdžiais, anksti iškritę iš švietimo sistemos, ilgalaikiai bedarbiai, neįgalūs, migrantai ir pan.

Bendrosios kompetencijos yra tarpusavyje susijusios ir kiekvienu atveju svarbiausias dėmesys yra kritiniam mąstymui, kūrybiškumui, iniciatyvai, problemų sprendimui, sprendimų priėmimui, rizikos vertinimui ir konstruktyviam emocijų valdymui.

Turint omenyje mokėjimo mokytis koncepciją, Vokietijos antrojo šanso mokyklose šiandien mokiniams siūloma ugdyti suvokimą apie tai:

- Kokiam mokymusi jie teikia pirmenybę, kokios yra jų stipriosios pusės.
- Kaip jie galėtų save motyvuoti ir įgyti daugiau pasitikėjimo ir tikėjimo sėkme.
- Kad reikia pamąstyti apie miego svarbą ir kaip susikurti teigiamą mokymosi aplinką, ir pan.
- Kaip panaudoti skirtingas mokymosi strategijas informacijai įsiminti ar suprasti.
- Kaip išsiugdyti kai kuriuos įpročius, pavyzdžiui, reflektuoti mokymąsi, kad ateityje geriau sektųsi.

Suaugusiųjų mokytojai, kurie padeda asmenims įgyti naujų kompetencijų atlieka svarbiausią vaidmenį padarant mokymąsi visą gyvenimą realybe. Jų profesiniai gebėjimai ir kvalifikacijos yra ypač svarbios mokymosi kokybei. Mokytojai, kurie dirba Vokietijos tęstinio mokymosi ir profesinio mokymo sistemoje yra atėję iš labai įvairių sričių ir turi skirtingas kvalifikacijas. Labai nedaug išklause kokių nors kursų apie suaugusiųjų mokymą ir mokymąsi. Nėra ir kiek nors plačiau paplitusio bendro suvokimo apie tai, kokių kompetencijų reikia šiai profesinei grupei. Tai susiję ir su tuo, kad pati sritis yra labai nevienalytė ir žymiai įvairesnė tikslinių grupių, mokymosi turinio, tikslų ir uždavinių, mokymo institucijų ir mokymo formų prasme, negu mokyklinis švietimas.

Šiandien Vokietijos suaugusiųjų švietimui vis svarbesni tampa konsultavimas ir orientavimas, nes galimybės ir mokymosi pasirinkimai darosi tokie pat sudėtingi, kaip ir jaunimui. Vienintelė išeitis yra teikti nemokamas suaugusiųjų švietimo informavimo ir konsultavimo paslaugas.

Išvados

- Visose projekto valstybėse esamos strategijos pripažįsta mokėjimo mokytis ir kitų bendrųjų kompetencijų svarbą.
- Įstatymuose, kurie turėtų būti strategijų įgyvendinimo instrumentai, sistemiško požiūrio į mokėjimo mokytis ir kitas bendrąsias kompetencijas nėra. Sistemiškiausias požiūris matyti Estijos švietimo dokumentuose.
- Nacionalinės kvalifikacijų sandaros nemini mokėjimo mokytis ir kitų bendrųjų kompetencijų, tačiau visa kvalifikacijos sandara akivaizdžiai remiasi į suvokimą, kad gebėjimas mokytis yra svarbiausia žmogaus asmeniniam vystymuisi ir profesinei karjerai.
- Bendrosios pagrindinio ir vidurinio mokymosi programos skiria didelį dėmesį mokėjimo mokytis ir kitų bendrųjų kompetencijų ugdymui, kaip būtinų veikimui žinių visuomenėje. Estijoje į mokėjimo mokytis kompetenciją kreipiamas dėmesys jau ikimokyklinio ugdymo programose.
- Nežiūrint, kad mokėjimas mokytis suprantamas, kaip viena iš svarbiausių kompetencijų, praktiškai suaugusiųjų švietimo institucijose jam skiriamas nedidelis dėmesys.
- Mokytojai, kurie dirba tęstinio mokymosi ir profesinio mokymo sistemoje yra atėję iš labai įvairių sričių ir turi skirtingas kvalifikacijas. Labai nedaug išklause kokių nors kursų apie suaugusiųjų mokymą ir mokymąsi. Nėra ir kiek nors plačiau paplitusio bendro suvokimo apie tai, kokių kompetencijų reikia šiai profesinei grupei.
- Suaugusiųjų švietimui vis svarbesni tampa konsultavimas ir orientavimas, nes galimybės ir mokymosi pasirinkimai darosi tokie pat sudėtingi, kaip ir jaunimui.

Mokymosi mokytiis suvokimas suaugusių mokinių ir jų mokytojų grupėse

Jumbo Klercq, Participatie in Diversiteit, Nyderlandai

Arūnas Bėkšta, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija

Romutė Koncevičienė, Marijampolės suaugusiųjų mokymo centras

Ižanga

Visi projekto „Mokymasis mokytiis grįžtantiems mokytis“ partneriai organizavo fokusuotų grupių diskusijas su suaugusiais mokiniais ir suaugusiųjų mokytojais. Įdomu ir nuostabu, kiek panašūs yra diskusijų rezultatai, nepaisant didelių kultūrinių ir struktūrinių mokymosi skirtumų partnerių šalyse. Nežiūrint šių skirtumų, mokinių ir mokytojų mintys apie mokėjimo mokytiis kompetenciją yra labai panašios, ir tai, kas buvo sakoma Portugalijoje, galėjo būti pasakyta ir Lietuvoje ar Nyderlanduose.

Visų partnerių šalių fokusuotų grupių diskusijas apibendrina Jumbo Klercq, Participatie in Diversiteit, Nyderlandai. Su pilnu ataskaitos tekstu galima susipažinti čia: <https://www.dropbox.com/s/q1277mt0yp5uq1s/Comparative%20Analysis%20Focusgroups%20summary%20%20Final.pdf?dl=0>.

Šiame straipsnyje pateikiame Jumbo Klercq apibendrinimą ir mokinių, kurie atlieka bausmę Marijampolės pataisos namuose bei Marijampolės suaugusiųjų mokymo centro mokytojų diskusijų rezultatus.

1. Fokusuotos grupės – jauni suaugę mokiniai

Tikslas

Fokusuotų grupių diskusijų metu siekėme išsiaiškinti, kaip mokymosi mokytiis kompetenciją suprantą jauni suaugusieji ir ko jiems trūksta efektyviam mokymuisi. Diskusijos klausimai:

Kodėl mokymosi mokytiis kompetencija yra svarbi?

- Apibrėžkite, kas yra gebėjimas mokytiis?
- Kokie faktoriai daro įtaką jūsų mokymuisi?
- Kas padeda mokytiis?
- Kas trukdo mokytiis?
- Kaip mokytojai ugdo jūsų gebėjimą mokytiis?
- Kaip jūs patys galėtumėte ugdyti savo gebėjimą mokytiis?

Grupės sudėtis

Grupė buvo labai įvairi. Mokiniai yra iš skirtingų partnerių organizacijų, kartais, jie priklauso kitoms organizacijoms, su kuriomis dirba partnerių organizacijos. Mokiniai susiduria su skirtingomis

mokymosi problemomis. Dauguma jų yra žemo išsilavinimo ir priklauso pažeidžiamoms arba socialinės atskirties grupėms (migrantai, žmonės su negalia, kaliniai). Kai kuriems mokymasis yra antra galimybė, kitiems papildomas stimulus grįžti į mokymąsi ir jį tęsti.

Fokusuotų grupių diskusijų su jaunais suaugusiais mokiniais apibendrinimas

Mokinių požiūris į mokymąsi nėra pozityvus. Geriausiu atveju mokymasis priimamas kaip būtinybė. Daugeliu atveju mokiniams rūpi gauti diplomą arba geresnį darbą. Tik keli mokymąsi suvokia kaip galimybę socializavimuisi ir elgesio keitimui. Dauguma niekada nebuvo girdėję apie mokymąsi mokytis. Vienas mokinyas žinojo, kad „mokymasis niekada nesibaigia“.

Atrodytų, kad sparčiai besikeičiančioje visuomenėje, mokymosi svarba turėtų būti akivaizdi, tačiau taip nėra. Kaip galima paaiškinti neigiamą jaunų suaugusiųjų požiūrį į mokymąsi? Vienas iš paaiškinimų yra pasikeitęs jaunuolių mąstymas. Jis gali būti susijęs su motyvacijos stoka, aklu tikėjimu socialine žiniasklaida ir interneto žiniomis ir priklausomybe nuo jų. Mokiniais trūksta tėvų (aplinkos) pagalbos ir paramos. Jie labiau linkę siekti malonumų, o ne prisiimti pareigas ir atsakomybę.

Kitas paaiškinimas yra toks, kad neigiamas požiūris atspindi paslėptą pasipriešinimą privalomam mokymuisi visą gyvenimą, kurį nulemia socialinių ir ekonominių interesų bei darbo rinkos spaudimas. Jaunuoliai nesijaučia laimingi, kad reikia būti atsakingiems už savo pasiekimus ir nesėkmes darbo rinkoje. Kuo daugiau jiems reikia mokytis, tuo daugiau nesėkmės suvokiamos kaip asmeninė kaltė. Žinoma, jie gali sukurti ir sėmės istorijas, tačiau posūkis į nesėkmes susijęs su labai stipria konkurencija ir aukštu jaunimo nedarbo lygiu. Ši jaunų žmonių karta yra pirmoji Vakarų pasaulio karta, kuri patiria, kad ji, skirtingai nuo jų tėvų, automatiškai negauna daugiau gerovės. Tai labai demotyvuoja.

Daugiau ar mažiau, abu požiūriai yra vienas kitą papildantys. Vidiniams faktoriams įtaką daro išoriniai faktoriai ir atvirkščiai. Iš šios perspektyvos verta atidžiau patyrinėti, ką suaugę mokiniai sako apie mokymąsi. Nežiūrint bendro neigiamo požiūrio į mokymąsi, mokiniai geba nustatyti, kas paskatina juos mokytis, kas padeda ir kas trukdo. Jie mini tinkamus „švietimo“ faktorius, tokius, kaip mokytojo asmenybė, bendramoksliai ir mokymosi aplinka. Taip pat įvardija tokius išorinius faktorius, kaip „ateities planai ir tikslai“ ar „rasti gerą darbą“. Kai kurie mini domėjimąsi koku nors dalyku. Kiti pažymi aplinkos faktorius „tyla“ arba „muzika“. Mokinių susidomėjimą ir mokymąsi paskatina supratimas, kaip galima pritaikyti tai, ko mokomasi: „kai suprantu, kur galėsiu pritaikyti tai, ko mokausi, mokytis yra lengviau. Kai nesuprantu, kaip tai galėsiu panaudoti, labai sunku mokytis ir išmokti“.

Įdomu pastebėti, kad tarp dalykų, trukdančių mokytis daugelis mini stresą. Taip pat minimi motyvacijos stoka ir mokyklos paramos trūkumas. Tarp asmeninių faktorių daugiau minimi „negalio susikaupti“, „neveikia smegenys“, rūpesčiai, trukdžiai.

Bendrai paėmus, mokiniai iš mokytojų labiau nori į mokinį orientuoto požiūrio, o ne žinių ir įgūdžių perteikimo požiūrio. Yra šio toks suvokimas ir apie tai, kad reikia ugdyti mokymosi įgūdžius: „*mokymuisi reikia žinoti, kaip mokytis, tai nėra kažkas įgimta*“, kaip pasakė vienas diskusijos dalyvis.

Kai reikia ką nors netikėto daryti, arba daryti tai, ko patys nepasirinko, žmonės jaučia spaudimą, todėl natūrali pasekmė yra ta kad jiems gali nesisekti mokytis, nes mokiniai nesijaučia įsitraukę, nemano, kad mokymasis yra skirtas jiems patiems. Mokiniais labai svarbu patirti, kad mokymasis yra jų pačių interesas, o ne visuomenės, tėvų, mokytojų ar darbo rinkos.

Komentariai ir išvados

Tai, kad dauguma suaugusių mokinių, grįžtančių mokytis, nemato didelės mokymosi svarbos, verčia juos apibūdinti taip: „nepažįsta savęs, nežino savo protinių gebėjimų, mokymosi nelaiko vertybe, neturi teigiamos mokymosi motyvacijos, netiki mokymosi sėkme, labiau domisi savo fizinėmis nei protinėmis galiomis“. Jie neturi gerai išplėtotų socialių ir bendravimo įgūdžių. Nepaisant visko, jie savanoriškai, patys yra nusprendę siekti bendrojo vidurinio išsilavinimo, tačiau suvokia, kad jų mokymosi įgūdžiai yra nepakankami.

Kai reikia siekti akademinį tikslą, suaugusieji, turintys žemą socialinį ir ekonominį standartą, yra nepalankioje situacijoje. Net pradėdamas galvoti apie mokymąsi, asmuo turi įsitikinti, ar jis/ ji galės susikonscentruoti mokymuisi mintimis, taip pat turi tam pasiruošti ekonomiškai.

Pradžiai svarbu tam tikras pasitikėjimo lygis. Mokinys turi pasitikėti savo gebėjimais ir pageidautina, kad aplinka (šeima, vyras, žmona ir pan.) suprastų jo norą ir remtų. Mokytis reiškia iš esmės keisti savo gyvenimą. Žmonės, ilgai neturėję darbo, dabar turi pilną „darbo“ (mokymosi) savaitę, imigrantams tai ne tik kita kalba, bet ir kita mokymosi kultūra.

Mokymasis ir mokymasis mokytis yra vystymosi procesas ir sustojus mokytis, sustoja vystymasis. Mokymasis mokytis reiškia gebėjimą rasti motyvaciją ir valią mokytis. Jis reiškia gebėjimą planuoti savo veiklą, rasti motyvaciją mokytis, atsiminti, ko mokėsi ir tai panaudoti, sugebėti valdyti savo mokymąsi. Mokymąsi skatina pozityvus grįžtamasis ryšys ir gebėjimas mokytis iš klaidų. Svarbu gebėti rasti ryšį tarp naujų ir jau turimų žinių. Mokymąsi skatina mokymasis grupėmis ir geras mokytojas, kuris randa tinkamus mokymosi metodus.

Mokytojo asmenybė yra labai svarbi ugdant mokymosi gebėjimus. Daug kartų buvo minima, kad mokymosi gebėjimai yra žemi ir mokiniais reikia padėti juos ugdyti.

Diskusija su mokiniais iš Marijampolės pataisos namų

Diskusijose dalyvavo 8 nuteistieji, kurie pastaruoju metu atlieka bausmę Marijampolės pataisos namuose, bet tuo pat metu siekia įgyti bendrąjį vidurinį išsilavinimą (jie yra suaugusiųjų mokymo centro mokiniai). Nuteistųjų amžiaus vidurkis – 33 m. Nesimokymo laikotarpis – 8,5 metų. Trumpiausias nesimokymo laikotarpis – 3 m., ilgiausias 25 m.

Besimokantys nuteistieji noriai dalyvavo diskusijoje, buvo susidomėję šia tema, tačiau jiems buvo sunku suprasti klausimus, reikšti savo mintis, išdėstyti savo poziciją. Jie dažnai klausdavo vieno ar kito žodžio reikšmės, pvz., kas yra kompetencija, bendrieji gebėjimai ir pan. Suprantama, kad lyginant su mokytojais, mokinių minčių yra gerokai mažiau, kartais į klausimą rasdavo atsakymą tik vienas ar du žmonės.

Kodėl, jūsų nuomone, gebėjimas mokytis yra svarbus?

Mokymasis mokytis padeda gyvenime įsisavinti naujus dalykus, priimti informaciją.

Kas yra gebėjimas mokytis?

Tai gebėjimas klausytis, įsiminti, saugoti informaciją, susikonsoliduoti. Beveik visi, dalyvavę diskusijoje, niekada iki šiol nebuvo girdėję, jog egzistuoja tokia kompetencija/gebėjimas. Niekada nėra mąstę apie tai, ar jie moka/geba mokytis.

Kokie faktoriai daro įtaką jūsų pastangoms ką nors išmokti? (kodėl vieniems dalykams mokytis jūs įdėjote daugiau pastangų, negu kitiems?)

Pagrindiniai faktoriai, skatinantys mokytis, yra susidomėjimas atskirais dalykais. Dalykai, kuriais žmogus domisi, įsisavinami žymiai greičiau/lengviau. Svarbūs yra ir ateities planai bei siekiai. Vienas nuteistasis paminėjo, jog svarbi yra ir mokytojo asmenybė.

Kokie faktoriai (dalykai) padeda jums mokytis?

Mokytis padeda paskatinimai, noras atitrūkti nuo kasdienybės, draugiški santykiai. Jie mano, kad praeityje mokykla nepadėjo pažinti individualių mokymosi galimybių: „galbūt ir bandė padėti, betmes patys nenorėjom mokytis“, - teigė mokiniai.

Kokie faktoriai (dalykai) trukdo jums mokytis?

Mokytis trukdo prastos mokymosi sąlygos, aplinka. Pataisos namus jie vadina vieta, kur jie išmoko negirdėti kitų, mat jų čia niekas nevertina ir negirdi.

Kaip jūsų mokytojai galėtų padėti jums ugdyti gebėjimą mokytis?

Mokytojai turi betarpiškai bendrauti, laikyti nuteistuosius lygiaverčiais partneriais, būti ne tik jų mokytojais, bet ir draugais. „Mokytojas turi duoti, o ne imti“, - teigė vienas mokinių. Jie mano, jog mokytojai nesudaro sąlygų pažinti savęs.

Kaip jūs patys galėtumėte ugdyti savo gebėjimą mokytis?

Pirmiausia turi pažinti save ir įvertinti savo gabumus. Kadangi iki šiol nebuvo diskusijos apie mokėjimo mokytis kompetenciją, todėl dabar yra būtent tas laikas, kai galima bus apie tai galvoti daugiau.

2. Fokusuotos grupės –suaugusių mokinių mokytojai

Tikslas

Suaugusių mokinių mokytojų fokusuotų grupių diskusijų tikslas buvo išsiaiškinti, kaip mokytojai supranta mokymosi mokytis svarbą saviugdai ir mokinių ugdymui.

Diskusijos klausimai:

- Kodėl asmuo turėtų mokytis mokytis?
- Apibrėžkite, kas yra gebėjimas mokytis?
- Kokie faktoriai daro įtaką mokinio pastangoms ko nors išmokti?
- Kokie faktoriai padeda mokiniams mokytis efektyviau?
- Kokie faktoriai trukdo mokymuisi?
- Kaip jūs, kaip mokytojai, ugdote mokinių gebėjimą mokytis?

Grupės sudėtis

Mokytojų grupė yra dar įvairesnė, negu mokinių. Tačiau tai daugiau priklauso ne nuo nacionalinių švietimo sistemų skirtumo, o nuo to, ar jie dirba formaliojo, ar neformaliojo mokymosi sistemoje. Formaliojo švietimo mokytojus labiau spaudžia kvalifikacijų struktūra, kuri daro įtaką jų darbui ir požiūriui į mokinius. Jie mato, kurie mokiniai pasieks nustatytus standartus, o kuriems tai niekada nepavyks. Nesąmoningai jie daugiau remia pirmosios grupės mokinius, nes jų sėkmė yra tuo pačiu ir mokytojo sėkmė. Sunku pasiekti sėkmę su mokiniiais, kurie turi mokymosi problemų. Net jei tai pavyksta, sėkmė yra skirtinga ir matoma lyg ir mažiau svarbi, negu gerai besimokančių mokinių.

Neformaliojo mokymosi sistemos mokytojai nejaučia tokio spaudimo. Jie gali skirti daugiau laiko ir gali turėti daugiau kantrybės ugdydami individualius mokinių talentus. Jie kitaip susiduria su pažeidžiamomis grupėmis. Jie supranta, kad neformalusis mokymasis gali būti paskutinis šansas išugdyti teigiamą požiūrį į mokymąsi. Kita vertus, galima pastebėti, kad kartais jie yra pernelyg gynybiški mokinių atžvilgiu, pernelyg stengiasi juos apsaugoti ir, tokiu būdu, neskatina mokinių nepriklausomumo ir savarankiškumo. Mokymasis ne visada yra smagus, jis kartais gali būti ir skausmingas. Smagus ir skausmingumas, abu yra mokymąsi ir mokymąsi mokytis skatinantys faktoriai.

Fokusuotų grupių diskusijų su suaugusių mokinių mokytojais apibendrinimas

Mokytojai turi labai teigiamą požiūrį į mokymąsi ir mokymąsi mokytis (būtų keista, jei būtų kitaip). Mokymasis yra svarbus reflektuojant tai, kas vyksta visuomenėje, artimiausioje asmens aplinkoje ir

su pačiu asmeniu. Mokymasis svarbus susidorojant su permainingomis ir įgyvendinant permainingas. „Mokymasis atveria langą iš tavo mažo pasaulio į visatą“, pasakė vienas iš mokytojų.

Mokytojų požiūris į mokinius nėra toks pozityvus: „grįžtantys mokytis dažnai nesugeba pozityviai ir efektyviai mokytis“. Jei mokiniai neturi mokymosi gebėjimų, sunku įgyti profesiją ar gauti geresnę darbą. Mokytojams sunku geriau pažinti mokinius dėl jų nenoro bendrauti, pasyvumo ir neigiamo požiūrio į mokymąsi.

Mokymasis reiškia kompetencijų plėtimą. Tai apima profesinę ekspertizę, patirtį bet kurioje pažinimo srityje, metodologinę, asmeninę ir socialinę kompetencijas. Gebėjimas mokytis apima tikslų užsibrėžimą, radimą kelių, kaip tuos tikslus pasiekti, gebėjimą pasirinkti tinkamiausius mokymosi metodus ir pasitikėjimą. Mokiniams svarbu turėti jausmą „aš galiu“, kad neprarastų motyvacijos ir žingsnis po žingsnio tęstų mokymąsi.

Pirmiausia svarbu, kad mokiniai būtų gerai priimami. Ypač mokiniai, kurie stengiasi pasislėpti, ar akivaizdžiai bijo parodyti savo „nesugebėjimą“ ar „defektus“. Su jais turi būti elgiamasi pagarbiai ir skatinant, kad jie galėtų įveikti savo baimes ir pakeistų elgesį. Mokytojas gali sėkmingai atlikti savo vaidmenį tik tada, jei jis tikrai tiki mokiniiais, tiki, kad jie gali suprasti tai, ką perskaitę ir pasakyti, tai, ką nori pasakyti. Problema, kad iki šiol su šiais mokiniiais niekas nieko panašaus nedarė.

Mokiniams sekasi geriau, jei jie žino, kaip ką nors reikia daryti, kai jie supranta, kad kiti juos vertina, kaip asmenis. Visa tai susiję su savigarpa. Kita vertus, mums reikia mokytis, kaip padėti mokiniams su skirtingomis diagnozėmis. Kokius instrumentus naudoti su tais, kurie turi aktyvumo ir dėmesio sutrikimų ar turi autizmo požymių? Kaip padėti tiems, kurie yra disleksiški? Kaip bendradarbiauti norint padėti asmeniui? Kokios ekskursijos ar pažintinės išvykos tinkamos grupei geriau suprasti visuomenę, kurioje gyvena?

Komentarai ir išvados

Pastebime, kad kai kalbama apie tai, kaip mokiniams sekasi mokytis ir kaip galima būtų jiems padėti, mokytojai dažniau mini išorinius faktorius: socialinę aplinką, išteklius, darbo galimybes ir pan., o vidiniai faktoriai, tokie, kaip pasitikėjimas, motyvacija, ankstesnė patirtis, minimi rečiau. Panašu, kad lengviau išvardinti išorinius faktorius.

Kliūtys dažniau yra individualios, negu bendros. Tai reikalauja iš mokytojų ieškoti individualaus požiūrio. „Kai kurie žmonės nežino, kaip tinkamai mokytis, kiti nemano, kad tai svarbu, mokinių motyvacija labai įvairi dėl skirtingos kultūros, šeimos ar mokymosi patirties...“. „Stengiuosi neužmiršti, kad visi yra skirtingi, visi turi skirtingą kilmę, jų greitis skirtingas, jie yra skirtingos asmenybės ir aš turiu tai turėti omenyje. Turiu krypti dėmesį į kiekvieno pažangą... tai nėra lengva... tačiau dirbant su suaugusiais kito kelio nėra...“

Kartais mokytojai, kaip ir mokiniai susiduria su specifinėmis situacijomis, kuris užkerta kelią mokymuisi: „aš pasitikėjau žmonėmis, o jie mane pavedė“ arba „man nepatinka darbas grupėmis, nes jis neproduktyvus“.

Diskusija su Marijampolės suaugusiųjų mokymo centro mokytojais

Diskusijoje dalyvavo 10 suaugusiųjų mokymo centro mokytojų. Visi jie turi darbo su suaugusiais patirties, žino suaugusiųjų psichologinius ir mokymosi ypatumus.

Kodėl, jūsų nuomone, reikia gebėti mokytis?

Mokytojai kalbėjo, jog kiekvienas žmogus šiandien susiduria su naujomis, greitai besikeičiančiomis situacijomis (technologinėmis naujovėmis, informacijos srautais ir pan.), todėl turi mokėti/gebėti keistis. Keistis, vadinasi mokytis. Dėl šios priežasties gebėjimą mokytis tiek vaikui, tiek suaugusiajam jie laiko svarbiausiu žmogaus gebėjimu.

Suaugusieji, kurie kažkada praeityje „iškrito“ iš mokymosi sistemos, bet dabar į ją sugrįžta, dažniausiai nemoka/negeba konstruktyviai mokytis, jų mokymosi motyvacija yra silpna, silpni ir mokymosi įgūdžiai. Tai patvirtina faktas, jog suaugusiųjų mokymo centre nėra daug motyvuotų, gebančių savarankiškai mokytis suaugusiųjų mokinių, nors informaciją rasti nėra sunku, tačiau atrinkti, suvokti, įsisavinti ir pritaikyti jiems yra pakankamai sudėtinga.

Apibrėžkite, kas yra „gebėjimas mokytis“?

Mokytojų supratimu „gebėjimas mokytis“, tai kompleksiniai gebėjimai: išsikelti sau tikslą, numatyti kelius/būdus šiam tikslui pasiekti, pasirinkti tinkamiausią mokymosi metodą/būdą ir pasitikėti savimi. Taip pat jie mano, jog ypač svarbu pažinti save ir mokymosi procesą bei plėtoti teigiamas mokymo/si nuostatas. Viena mokytoja teigė, jog literatūroje ji rado apibrėžimą - „gebėjimas mokytis, tai vidinė motyvacija plius pasitikėjimas savimi“, kuriam besąlygiškai ji pritaria.

Kas nulemia žmogaus pastangas ko nors mokytis? (kodėl vieniems dalykams mokytis žmonės įdeda daugiau pastangų, negu kitiems?)

Natūralu, jog mokytojai daugiausiai kalbėjo apie individualius žmogaus poreikius, kaip svarbiausius veiksnius, bent keletą kartų jie paminėjo mokymosi motyvaciją, pabrėžė, jog tai priklauso nuo žmogaus atsakingumo, charakterio, motyvų ir pan. Tai, kas yra įdomu, „labiau prie širdies“ įsisavinama paprasčiau ir lengviau.

Kokie faktoriai (dalykai) padeda žmonėms efektyviau mokytis?

Svarbiausiais faktoriais mokytojai laiko žmogaus išsilavinimą, išprusimą, savęs pažinimą ir savo protinių galių žinojimą. Labiau išsilavinusių asmenų motyvacija yra stipresnė, todėl ir gebėjimas mokytis yra efektyvesnis. Savęs pažinimas, savo asmeninių savybių ir protinių galių žinojimas padeda tikslingiau pasirinkti mokymosi, informacijos priėmimo ir apdorojimo būdus bei metodus: „svarbiausia reikia pažinti save, nesvarbu, ar tai mokinytis, ar mokytojas“, - teigė diskusijos dalyviai.

Keletas mokytojų akcentavo, jog nemažiau svarbus yra mokytojo elgesys ir mokymosi aplinka, kurioje vyrauja abipusė pagarba, bendravimui ir bendradarbiavimui tinkamos sąlygos. Efektyviau mokytis taip pat padeda ateities vizijos turėjimas, užsispyrimas ir atsakingumas.

Kokie faktoriai (dalykai) žmonėms trukdo efektyviai mokytis?

Žmonėms, grįžusiems į mokymąsi, mokytis labiausiai trukdo vidinė baimė, savivertės stoka, nepakankama motyvacija, savęs nepažinimas, savų galių nežinojimas ir savęs nuvertinimas. Mokytojai prisipažino, jog jiems sunku pažinti mokinius, nes jie dažnai yra užsidarę, pasyvūs,

nedemonstruojantys jokių pozicijų mokymosi atžvilgiu. Svarbiais faktoriais jie laiko ir ekonominių sąlygų padiktuosius dalykus: didelį atstumą iki mokymosi įstaigos, išlaidas, reikalingos kelionei apmokėti, finansinius nepriteklius ir darbo bei mokymosi režimo nesuderinamumą.

Kaip jūs mokytojai galite ugdyti jūsų mokinių gebėjimą mokytis (prisidėti prie ugdymo?)

Šių mokslo metų centro veiklos prioritetas – suaugusiųjų mokėjimo mokytis kompetencijos plėtojimas, todėl daug dėmesio skiriama būtent šiai veiklai: nuostatos, kad mokymasis trunka visą gyvenimą, formavimui, išsilavinimo privalumų demonstravimui, pagalbai besimokantiems, kaip tinkamiau organizuoti mokymosi procesą, mokomosios medžiagos priartinimui prie realaus gyvenimo konteksto ir pan. Ypač daug buvo diskutuota, kaip galima geriau pažinti mokinį. Tai bendravimas ne tik pamokų metu, bet ir po pamokų, bendravimas su kitais mokytojais: „kuo daugiau turi informacijos apie mokinį, tuo geriau pažįsti“, teigė mokytojai.

Bendros išvados

Mokymesi mokytis mokytojų ir mokinių vaidmenys kartais yra nevienareikšmiai. Kalbėdami apie gebėjimą mokytis, dažniausiai minima motyvacija. Tačiau gebėjimas mokytis ir motyvacija nėra tas pats. Gebėjimas mokytis yra kompetencija, kurią galima išmoki, pritaikyti ir ugdyti. Šis gebėjimas neatsiranda automatiškai. Mokytojai turi suprasti, kad pedagogika ir perdėta pagalba dirbant su suaugusiais yra neproduktyvūs. Mokytojai patys turi būti puikūs mokiniai ir gebėti pasidalinti mokymosi patirtimi su kitais. Tik taip jie iš tikrųjų galės pagerinti mokinių gebėjimą mokytis. Paradoksalu, tačiau kuo daugiau mokytojai pabrėžia mokymosi džiaugsmą, tuo labiau mokiniai jaučiasi ignoruojami ir pasilieka prie savo neigiamo požiūrio į mokymąsi.

Mokiniais trūksta gebėjimų mokytis. Dažnai jie pasirenka tradicinius mokymosi būdus, tačiau nesusieja jų su savo asmeninėmis savybėmis, arba jiems pasiseka intuityviai rasti tinkamą būdą, tačiau negalėtų paaiškinti, kodėl taip yra geriau. Mokytojai turi suplanuoti visas veiklas, parinkti tinkamus metodus, kurie paskatintų mokinius panaudoti visas jusles ir protinius gebėjimus.

Tikrai labai svarbu, kad mokytojai pagirtų ir paskatintų mokinius, juos motyvuotų ir nuoširdžiau su jais bendrautų ir atsakingiau žiūrėtų į savo darbą.

Mokytojai yra linkę mokyti jiems tinkamu būdu, net, kai mokinių mokymosi stilius yra priešingas. Tai reiškia, kad pirmiausiai mokytojas turi gerai pažinti mokinius, žinoti jų protinius gebėjimus, mokymosi stilius ir vidines baimes.

Mokymasis mokytis suteikia pagrindinius metodus ir technikas, kurios padeda išsisukti iš įvairių situacijų. Metakognityvės žinios negali būti įgyjamos teoriškai iš knygų, tačiau jų reikia kiekvienam mokiniui ir sudaro svarbią efektyvaus mokymosi dalį. Jei mokinytis neturi gebėjimų mokytis, sunku gauti geresnę darbą ar susikurti geresnę gyvenimą.

Žinojimas, kaip mokytis reiškia gebėjimą vadovauti mokymosi procesui: duoti sau nurodymus, instruktuoti save, pasitikrinti ir taisyti klaidas. Mokymosi įgūdžių lavinimas negali trukti trumpai. Per trumpą laiką neįmanoma tapti kritišku mąstytoju.

Mokinio pastangoms mokytis didžiulę įtaką daro socialinės aplinkos veiksniai. Sėkmingai mokytis galima tik dvasiškai ir fiziškai saugioje aplinkoje, kur leidžiama klysti. Svarbu patirti sėkmę. Todėl svarbūs visi nedideli pasiekimai ir pažanga, ir jų suvokimas.

Svarbiausia yra pažinti save, įgyti pasitikėjimą. Mokinys turi pajusti, kad jis/ji gali mokytis ir išmokti. Mokiniai turi įvairių neigiamų mokyklos patirčių ir tai reikia nuolat atsižvelgti. Kasdienė mokyklos aplinka dažnai neparemia mokinio pastangų mokytis. Dėl to labai svarbi mokymosi aplinka. Mokyklų administracija ir mokytojai turėtų pradėti nuo patogios mokymosi aplinkos ir pasiūlyti įvairių mokymosi pasirinkimų. Mokytojai turi tikėti mokinių pažanga. Žemos kvalifikacijos žmonėms pirmiausiai reikia mokymosi gebėjimų, tik tada jie gali pradėti ugdytis.

Mokymasis mokytis turi vykti atliekant bet kokią veiksmą, visada. Tik tokiu atveju bus pastebimas rezultatas. Motyvacija prasideda nuo socialinių gebėjimų, socialiniai gebėjimai turi būti susieti su kitais dalykais ir tai didina motyvaciją.

Gebėjimas mokytis nėra motyvacija, tačiau be motyvacijos mokymosi ratas nesisuka.

Projekto nauda Marijampolės suaugusiųjų mokymo centro bendruomenei

Aušra Denutienė, Romutė Koncevičienė, Marijampolės suaugusiųjų mokymo centras

„Dėl greitai visuomenėje besikeičiančios situacijos, technologinių naujovių, informacijos srautų gausos žmogus turi mokėti keistis. Keistis, vadinasi mokytis visą gyvenimą, todėl gebėjimą mokytis tiek vaikui, tiek suaugusiam aš laikau svarbiausiu žmogaus gebėjimu“, - teigia Marijampolės suaugusiųjų mokymo centro fizikos mokytoja. Galima daryti prielaidą, jog mūsų centro mokiniai, dėl įvairių priežasčių anksčiau „iškrite“ iš mokymosi sistemos, turi nepakankamus/silpnus mokymosi įgūdžius, todėl dabar, sugrįžę į mokymosi procesą, dažniausiai negeba konstruktyviai mokytis. Tiesą sakant formulavome tokią prielaidą jau seniai, tačiau niekada nuosekliai ir išsamiai jos nepatikrinome. Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos centrui „padovanotas“ Mokymosi visą gyvenimą programos Grundtvig partnerystės projektas „Mokymasis mokytis suaugusiems, grįžtantiems mokytis“ (L2L4AR) buvo puiki proga patikrinti daug metų keltas versijas.

Pagrindiniai tikslai, vykdant projektą mūsų centre: organizuoti pokalbius su suaugusiųjų mokytojais ir suaugusiais mokiniais bei „atrasti“ efektyviausius metodus, labiausiai tinkančius mokymosi mokytis (MM) gebėjimams ugdyti ir taip stiprinti centro mokinių MM kompetenciją. Projekto realizavimo metu Marijampolės suaugusiųjų mokymo centras (SMC) vykdė keletą veiklų:

1. Vykdė mokytojų ir mokinių FOKUS grupės diskusijas apie MM supratimą.
2. Organizavo MOKYMOSI LABORATORIJAS, kuriose ieškojo ir taikė įvairius metodus, skatinančius MM kompetencijas.
3. Po mokymų parengė 6 (3+3) mokymo/si metodų, labiausiai tinkančių MM tobulinimui/ugdymui, aprašymus lietuvių ir anglų kalbomis.
4. Dalyvavo projekto partnerių susitikimuose Portugalijoje, Vokietijoje, Estijoje ir Italijoje (4 mokytojai ir 3 mokiniai)
5. Organizavo projekto rezultatų sklaidos renginį/konferenciją.

FOKUS mokinių ir mokytojų grupių diskusijų rezultatai yra aptarti ir pristatyti kituose šio leidinio straipsniuose, todėl aš papasakosiu apie centre organizuotas mokymosi laboratorijas, kurių tikslas didinti grįžusių mokytis suaugusiųjų MM kompetenciją, kaupti ir dalintis pačiais naudingiausiais, patraukliausiais MM kompetencijų didinimo metodais.

Kaip buvo organizuotos mokymosi laboratorijos? Atsižvelgiant į projekto veiklos planą, MM kompetencija buvo suskaidyta į 6 subkompetencijas. Subkompetencijų „mokymai“, t.y. metodų paieška bei jų išbandymas praktikoje vyko dviem etapais:

2014 m. balandžio – rugsėjo mėn. vyko metodų, tinkančių šioms subkompetencijoms plėtoti:

- MM supratimo gilinimui,
- Motyvacijos ir pasitikėjimo savimi stiprinimui,
- Laiko valdymui.

2014 m. lapkričio – 2015 vasario mėn.:

- Informacijos valdymui,
- Darbui grupėse,
- Ankstesnės patirties refleksijai.

Kaip mes atrinkome tinkamiausius metodus? Visoms Marijampolės SMC metodinėms grupėms buvo duota užduotis: surasti, išbandyti ir pristatyti po keletą ugdymo metodų, labiausiai tinkančių kiekvienai subkompetencijai ugdyti. Šiuos metodus mokytojai galėjo išbandyti įvairių dalykų ir neformalaus švietimo pamokose. Po subkompetencijų „mokymų“ buvo atrinkti ir aprašyti lietuvių ir anglų kalbomis patys naudingiausi, patraukliausi ir efektyviausi metodai. Geriausiai pasisekė (labiausiai priimtini) metodai buvo pademonstruoti projekto partnerių susitikimuose Vokietijoje ir Estijoje. Šiuose susitikimuose kiekviena šalis projekto partnerė pademonstravo mokymosi laboratorijoje išbandytą geros praktikos pavyzdį.

Į pirmąjį susitikimą Vokietijoje (Hanoverį) vyko fizikos mokytoja metodininkė Virginija, istorijos mokytojas Vytautas ir mokinė Živilė. Šiame susitikime mokytojai pristatė motyvacijos ir pasitikėjimo savimi stiprinimo metodą „Liūto piešimas“, kuriame, naudojant konkretų pavyzdį, buvo pademonstruota, kaip žengiant mažus žingsnelius, pakankamai sudėtingas užduotis galima skaidyti į paprastesnes ir taip pasiekti tikslą. Įveikta užduotis didina besimokančiųjų pasitikėjimą savimi, atskleidžia jų sugebėjimus, padeda įveikti stresą, didina sėkmės tikimybę ir įgalina siekti vis daugiau.

Antrojoje išvykoje Estijoje SMC technologijų mokytoja Aušra ir mokiniai Giedrius ir Eimantas demonstravo informacijos valdymo subkompetencijos tobulinimo metodą „Šviesoforas“. Naudojant būtinas mokymosi strategijas, dirbant grupėse buvo pademonstruota, kaip galima pateiktą informaciją analizuoti, apibendrinti, suvokti ir taip efektyviau ją įsiminti ir įsisavinti.

2015 m. birželio mėnesį SMC organizavo projekto rezultatų sklaidos renginį (konferenciją), kurioje patirtimi dalijosi centro mokytojai ir mokiniai, projekto sumanytojai, vykdytojai ir ekspertai iš Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos, projekto partneriai iš Italijos ir Vokietijos. Konferencijoje dalyvavo suaugusiųjų švietėjai iš Marijampolės regiono formalaus ir neformalaus suaugusiųjų švietimo institucijų bei nevyriausybinių organizacijų.

Kokia projekto nauda centrui?

- Įgijome dalyvavimo tarptautiniame projekte patirties.
- Patobulinome komandinio darbo, kuris grindžiamas bendravimu ir bendradarbiavimu, įgūdžius, sustiprinome kolektyvą ir sutelkėme visą bendruomenę bendrai veiklai.
- Praplėtėme supratimą apie suaugusiųjų mokėjimo mokytis kompetenciją (gebėjimą mokytis).
- Geriau pažinome savo mokinius, daugiau sužinojome apie individualius jų mokymosi ypatumus, todėl galėjome padėti jiems sėkmingiau mokytis.
- Išbandydami naujus ir tobulindami naudojamus mokymosi mokytis metodus, pagyvinome suaugusiųjų ugdymo procesą, naujomis idėjomis praturtinome ugdymo turinį.
- Dėl padidėjusių galimybių keistis idėjomis, atradome naujas tarpdalykinės integracijos galimybes ir taip sustiprinome praktinį mokytojų bendradarbiavimą.

- Mokytojai, dalyvaudami projekto partnerių susitikimuose, turėjo galimybę tobulinti savo kvalifikaciją, susipažinti su kitų šalių suaugusiųjų mokymo/si ypatumais bei MM kompetencijos plėtojimo būdais.
- Sustiprinome tiek mokinių, tiek mokytojų motyvaciją mokytis anglų kalbos.
- Praturtinome centrą projekto metu pagamintomis mokomosiomis priemonėmis, (L2L metodų E-publikacija).
- Padidėjo mokinių, dalyvavusių projekte mokymosi motyvacija, nes mokymo turinyje atsirado įvairesnių temų ir būdų.
- Įgijome draugų ir bendraminčių.
- Patobulinome tiek mokytojų, tiek mokinių kūrybiškumo, savarankiškumo, iniciatyvumo, atsakomybės už savo darbo rezultatus gebėjimus.
- Prisidėjome prie esminių mokymosi visą gyvenimą kompetencijų ugdymo ir **pasitvirtinome faktą: „Mokytis visą gyvenimą, t.y. įgyti mokėjimo mokytis kompetencijas“.**

Projekto naudą centro bendruomenei pamatuoti sunku, tačiau aišku, kad projekto veiklos visiškai atitiko mūsų poreikius, norus ir lūkesčius.

Mokymosi
visą gyvenimą
programa

LIETUVOS
SUAUGUSIŲJŲ

ŠVIETIMO
ASOCIACIJA

Metodai mokėjimo mokytis kompetencijai didinti

Moku mokytis

Paskirtis	Mokymosi mokytis supratimui
Užduotys	Padėti mokiniams apmąstyti savo mokymąsi ir įsivertinti mokėjimo mokytis kompetenciją.
Reikalingi ištekliai	• Stendinis popierius • Markeriai • Rašikliai ir pieštukai • 4 dideli popieriaus lapai su užrašais: ○ <i>Mokausi skatinamas. Mokymąsi suvokiu kaip pareigą.</i> ○ <i>Mokausi noriai, kartais pasitardamas. Suvokiu mokymosi svarbą.</i> ○ <i>Mokausi savarankiškai, pasitikėdamas savo jėgomis. Žinau savo mokymosi prasmę.</i> ○ <i>Ieškau naujų galimybių mokytis. Į mokymąsi įtraukiu kitus.</i>
Grupės dydis	Dalyvauja visi klasėje/auditorijoje esantys besimokantieji.
Laikas	60-65 min. • „Minčių lietus“ -5 min. • 2 – 4 žingsniai -5 min. • Darbas grupėje -30 min. • Darbo grupėje rezultatų pristatymas (priklausom nuo grupių skaičiaus) • Apibendrinimas -5 min.

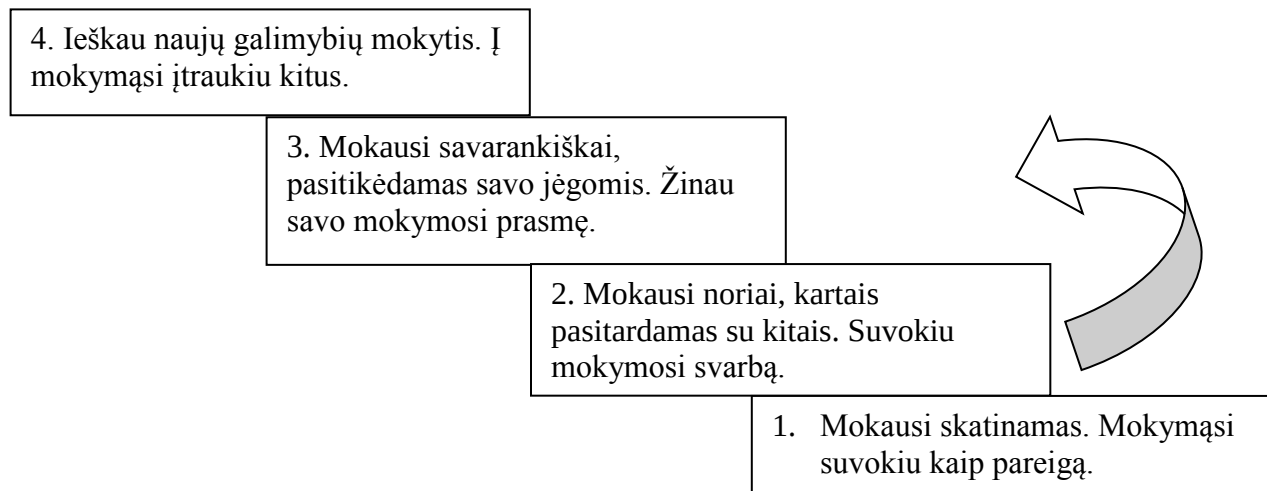

Etapai „Žingsnis po žingsnio“	1. Naudodami „Minčių lietaus“ metodą, surinkite iš mokinių/dalyvių idėjas, ką kiekvienam iš jų reiškia pasakymas „Moku mokytis“. Viską fiksuokite stendinėje lentoje. 2. Skirkite keletą minučių apie tai pagalvoti individualiai. 3. Didelius popieriaus lapus su užrašais laipteliais: 1,2,3,4 (kaip parodyta pavyzdyje) išdėliokite klasėje ant grindų. 4. Mokiniais pasiūlykite „atsistoti“ ant jiems tinkamo mokėjimo mokytis kompetencijos pažangos laiptelio. 5. Pagal „pasirinktą laiptelį“ suskirstykite dalyvius į grupes ir supažindinkite juos su užduotimi. Užduotis grupei: • Pagalvokite, kodėl pasirinkote būtent šį „laiptelį“? • Įvardinkite, kokių vertybių, nuostatų ir gebėjimų jūs turite. • Aptarkite veiksmus, ką reikėtų daryti, kad įgytumėt daugiau mokėjimo mokytis kompetencijų. • Grupės dalyvių nuomonę užfiksuokite stendinio popieriaus lapuose ir pasirenkite tai pristatyti kitiems mokymų dalyviams. 6. Darbo grupėje rezultatų pristatymas (trukmė priklauso nuo grupių skaičiaus)
Refleksija ir vertinimas	Apibendrinimas: • „Laiptelių“ simbolis leido jums pamatyti, kur jūs esate šiandien ir kiek „laiptelių“ jums reikėtų įveikti. • Kad galėtumėt savarankiškai mokytis visą gyvenimą, jūs turite išmokyti mokytis, <u>todėl svarbu (gali būti demonstruojama skaidrėje):</u> • gebėti apmąstyti savo mokymąsi; • pažinti save kaip besimokančius; • suvokti individualius savo poreikius; • išsikelti mokymosi tikslus; • planuoti savo mokymosi veiklą; • turimas žinias jungti su naujomis; • numatyti praktines jų taikymo galimybes; • išmanyti įvairias mokymosi strategijas, padedančias siekti mokymosi tikslų, pvz.: kaip išlaikyti dėmesį, rasti informaciją, kompensuoti tam tikrų gebėjimų trūkumą ir pan.

Pastabos Patarimai kaip įgyvendinti (remiantis refleksija)	Patarkite mokiniams, kas jiems gali padėti išmokti mokytis? • Kalbėkitės su mokytoju ir draugais apie mokymosi uždavinių aktualumą ir prasmingumą; • Mokykitės kelti individualius mokymosi uždavinius ir juos aptarkite su kitais; • Aptarkite su kitais savo veiklos planus; • Pradėdami mokytis naujų dalykų drauge su kitais išsiaiškinkite jau turimas patirtis; • Kalbėkitės su kitais apie naujai įgyjamą patirtį ir žinias; • Išbandykite įvairias mokymosi strategijas ir metodus, kad atrastumėt jums tinkamiausius; • Patirkite sėkmę.
--	--

Mokėjimo mokytis kompetencijos „laiptelių“ pavyzdys

Ko aš išmokau

Paskirtis	Ankstesnės patirties refleksijai
Užduotys	Nuteikti mokinius mokytis visą gyvenimą, prisiminti, ką jie jau išmokę ir padėti suvokti, kad mokymasis vyksta ne tik mokykloje.
Reikalingi ištekliai	• Stendinis popierius • Markeriai • Rašikliai ir pieštukai • Balti lapai • Priedas „<i>Ko aš išmokau</i>“ (iš anksto paruoštas ir sukarpytas)
Grupės dydis	Dalyvauja visi klasėje/auditorijoje esantys mokiniai
Laikas	60 minučių: • Dalyvių suskirstymas poromis ir užduoties pateikimas (5 min.) • Darbas poromis (20 min.) • Pristatymas (20 min.) • Diskusija ir aptarimas (15 min.)
Etapai „Žingsnis po žingsnio“	Prieš pradėdant pratimą mokytojas sukarpo priedą „<i>Ko aš išmokau</i>“ į atskiras juosteles. Mokytojas aiškina pratimo eigą: • Dažnai girdime, kad mokomės visą gyvenimą, bet, ar iš tikrųjų taip yra? Jei taip, tai, ar mes suvokiame, ko esame išmokę atskirais savo gyvenimo tarpsniais ir ko dar galime išmokti? Imkime ir pabandykime. • Mokytojas suskirsto mokinius poromis. Kiekviena pora gauna po vieną užduotį iš priedo „<i>Ko aš išmokau</i>“, žymeklius ir tuščią lapą. • Mokiniam skiriamos kelios minutės perskaityti užduotį ir instrukcijas. • Mokytojas skelbia pratimo pradžią ir nurodo, jog pratimui atlikti skirta 15 minučių. • Po 15 minučių mokytojas kviečia atskiras poras pateikti savo darbo rezultatus. Diskusija: • Mokytojas pradeda diskusiją, kurios metu jis gali pasinaudoti įvairiais klausimais, pvz.: kuris, jūsų manymu, laikotarpis buvo turtingiausias mokymosi prasme? Kokie dalykai yra svarbiausi, norint ko nors išmokti? Su kokia kliūtimi ar sunkumu teko susidurti? Kaip tai įveikėte? Kur konkrečiai vyko mokymasis? Ar visus svarbiausius dalykus išmokstame tik mokykloje?
Refleksija ir vertinimas	Apibendrinimas: • Mes iš tiesų mokomės visą gyvenimą. Mokomės <u>visur</u>: mokykloje, darbe, gatvėje, šeimoje, neformalioje aplinkoje, kursuose ir pan.

	- Mokomės <u>visko</u>: kaip elgtis įvairiose savo gyvenimo situacijose, kaip bendrauti ir bendradarbiauti, kaip patirti sėkmę ir įveikti nesėkmes, kaip suvokti savo stiprybes ir silpnybes ir pan. - Tai buvo gera proga prisiminti, ką jūs esate išmokę atskirais savo gyvenimo tarpsniais ir kokie svarbūs įgūdžiai išliko iki šių dienų, tai, ką jūs naudojate darbe ar kasdieniniame gyvenime.
Pastabos Patarimai kaip įgyvendinti (remiantis refleksija)	Mokytojas atsargai gali turėti keletą minčių: ko, kokiais gyvenimo periodais išmokstama: <i>Būdami vaikai</i> - skaičiuoti, skaityti, gramatikos, gerbti kitus ir pan. <i>Būdami mokiniai</i> – užsienio kalbų, ieškoti informacijos, dirbti kompiuteriu, būti kūrybingu ir pan. <i>Būdami suaugę</i> – dirbti su konkrečia įranga, būti kompetentingu tam tikroje srityje, toleruoti kitų klaidas, būti atsakingu už savo žodžius ir poelgius ir pan.

Liūto piešimas

Paskirtis	Motyvacijai, pasitikėjimui savimi, savęs pažinimui didinti
Užduotys	Užduotis skirta įtampos, susijusios su „<i>aš nemoku</i>“, sumažinimui. - Mokytojas paprašo mokinių nupiešti liūtą ir stebi jų reakciją. Tikėtina, kad daugumos mokinių veiduose atsiras nepasitenkinimo, nustebimo, nepasitikėjimo savimi išraiška. - Mokytojas meta iššūkį ir paprašo visiems kartu įveikti šią užduotį, aiškindamas, kaip jis ketina tai daryti.
Reikalingi ištekliai	- Stendinis popierius (mokytojui) - A4 formato lapai (dalyviams) - Markeriai - Piešimo priemonės
Grupės dydis	Dalyvauja visi klasėje/auditorijoje esantys besimokantieji
Laikas	5 min (piešimui) 10 aptarimui/diskusijai
Etapai „Žingsnis po žingsnio“	Užduoties skaidymas, t.y. tikslo siekimas, žengiant mažus žingsnelius. Pratimą būtina demonstruojant atlikti kartu su mokiniais. Vizualiai etapai „žingsnis po žingsnio“ pavaizduoti priede Nr. 1 - Padalinkite lapą į tris dalis ir trečioje jo dalyje padėkite taškiuką (1 žingsnis) - Nuo taškiuko į abi puses nupieškite brūkšnelius (2 žingsnis) - Dabar nupieškite apskritimus (3 žingsnis) - Iš abiejų pusių į apskritimus nubrėžkite po 3 brūkšnelius (4 žingsnis)

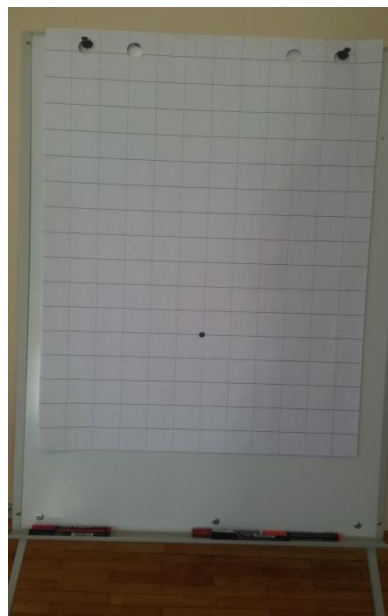
	• Viduje - pusę apskritimo (5 žingsnis) • Apskritimų susikirtimo vietoje nupieškite ovalą (6 žingsnis) • Virš apskritimų nupieškite du ovalus (7 žingsnis) • Virš jų - du lankelius (8 žingsnis) • Prie lankelių nupieškite po keletą brūkšnelių (9 žingsnis) • Aplink nupieškite karčius (10 žingsnis) • Liūto Karaliaus portretas (11 žingsnis) Diskusija • Pabandykite pasikalbėti porose, kaip toks užduoties atlikimas gali pasitarnauti jūsų motyvacijos stiprinimui? • Dalyviai turėtų pastebėti, kad sudėtingas užduotis galima suskaidyti/suskirstyti į mažesnes dalis ir tokiu būdu padidinti savo sėkmės šansus. • Po 5 min. mokytojas kviečia pasisakyti savanorius.
Refleksija ir vertinimas	Apibendrinimas ir refleksija. • Įsivaizduokite, jeigu kas nors pastatytų jus prie Everesto kalno ir pasakytų „<i>Na dabar kopti</i>“, kas iš jūsų išdrįstų? Tikriausiai nedaug kas. • Bet jeigu jums pasiūlytų kopti į kalną, kurio aukštis, pvz.:1000 metrų? Greičiausiai sutiktų dauguma/visi. • Ir jeigu sugebėjote pasiekti 1000 metrų viršūnę, tai kodėl nepabandžius įveikti dar šiek tiek aukštesnės? • Šis metodas gali būti vadinamas „<i>čempiono patirtimi</i>“: jei aš ką nors pasiekiu, tai padidina mano pasitikėjimą savimi, atskleidžia mano sugebėjimus, todėl galiu bandyti siekti dar daugiau ir taip padidinu savo sėkmės šansus.
Pastabos Patarimai kaip įgyvendinti (remiantis refleksija)	Mokytojas dar kartą atkreipia dėmesį: • Taip mes žingsnis po žingsnio laviname savo gebėjimus ir užduotys neatrodo tokios sunkios. • Mes jas įveikiame be didelio streso. • Kiekvienas žingsnis suteikia mums didesnio pasitikėjimo savimi, patobulina techniką ir didesnę <u>sėkmės</u> tikimybę.

Mokymosi
visą gyvenimą
programa

LIETUVOS
SUAUGUSIŲJŲ

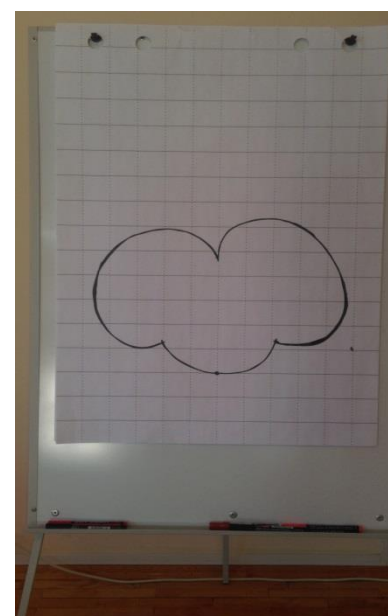
ŠVIETIMO
ASOCIACIJA

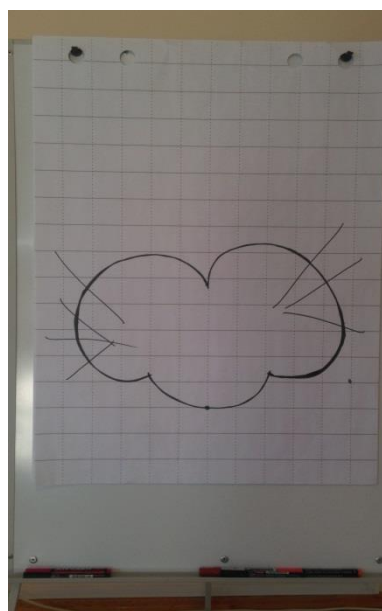
1 žingsnis

2 žingsnis

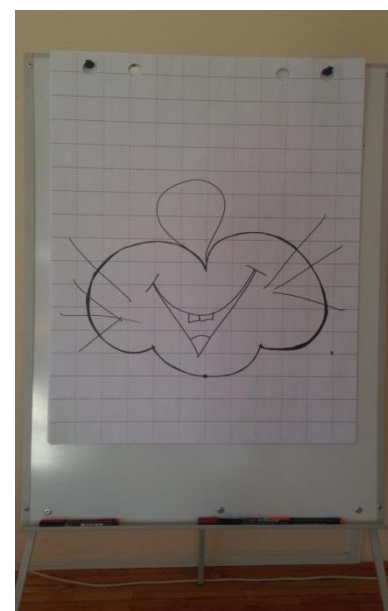
3 žingsnis

4 žingsnis

5 žingsnis

6 žingsnis

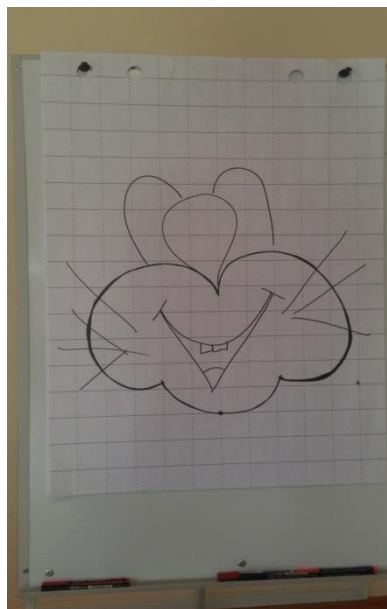

Mokymosi
visą gyvenimą
programa

LIETUVOS
SUAUGUSIŲJŲ

ŠVIETIMO
ASOCIACIJA

L2L
4AR

7 žingsnis

8 žingsnis

9 žingsnis

10 žingsnis

11 žingsnis

„Šviesoforas“

Paskirtis	Informacijos valdymui
Užduotis	Tobulinti mokymosi mokyti kompetenciją, plėtojant informacijos rinkimo, apdorojimo ir valdymo įgūdžius.
Reikalingi ištekliai	• Stendinis popierius. • Dalomoji medžiaga A4 formato lapai su „Pamokos įvertinimu“ (kaip parodyta priede). • Trijų spalvų lipnios juostelės: žalios, geltonos ir raudonos spalvos. • Stendinis lapas su paaiškinimais: • Žalia - naudinga, sužinojome daug naujo; • Geltona - ne pakankamai naudinga, per mažai, nedaug sužinojome; • Raudona - nieko naudingo ir naujo nesužinojome.
Grupės dydis	Dalyvauja visi klasėje/auditorijoje esantys mokiniai, suskirstyti poromis arba grupėmis.
Laikas	• Užduoties pateikimas (5 min.) • Darbas porose arba grupėse (10-15 min) • Darbų pristatymas (10 -15 min.) • Vertinimas (lapelių klįjavimas) (10 min.) • Apibendrinimas (5 min.)
Etapai	1. Mokiniai iš anksto gauna užduotį, surinkti informaciją nurodytu klausimu. 2. Mokytojas paaiškina, kaip dirbti su surinkta informacija: a. Kiekviena pora (grupė) turės per 10-15 min. įvertinti surinktą informaciją ir parengti užduoties pristatymą. b. Išdalijami žalios, geltonos, raudonos spalvų lipnios juostelės, kurių reikšmės surašytos ant lapo: <i>Žalia - naudinga, sužinojome daug naujo;</i> <i>Geltona - ne pakankamai naudinga, per mažai, nedaug sužinojome;</i> <i>Raudona - nieko naudingo ir naujo nesužinojome.</i> 3. Pora/ grupė vertina viena kitos darbą. Ant stendinio popieriaus kiekviena pora/ grupė klįjuoja pasirinktos spalvos lapelį ir argumentuotai paaiškina lapelio spalvos pasirinkimą. 4. Pamokos pabaigoje mokiniams išdalijami lapeliai su klausimų numeriais (1 priedas). 5. Mokytojas demonstruoja klausimus skaidrėje. Kiekvienas mokinys klįjuoja pasirinktos spalvos lapelį. Lapeliai surenkami.
Apibendrinimas	Mokytoja trumpai apibendrina mokinių atsakymus. Įvertina jų pastangas ir veiklos rezultatus, bei surinktos informacijos panaudojimą.
Refleksija	Su mokiniiais diskutuojama apie pamokos privalumus ir trūkumus, bei aptariama pamokų mokymo metodų pasirinkimą.

Metodo “Šviesaforas” priedas. Pamokos įvertinimas

Užduotis.

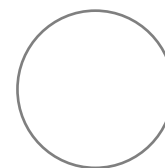
Pasirink tinkamus atsakymus į 1–3 klausimus ir priklijuok spalvotą lapelį.

1. Kaip supratai pamokos medžiagą?

Viską supratau – žaliai

Ne viską supratau – geltonai

Nieko nesupratau – raudonai

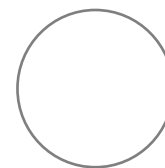

2. Kaip sekėsi dirbti poroje ar grupėje?

Puikiai bendradarbiauome – žaliai

Dirbome kas sau – geltonai

Nesutarėme – raudonai

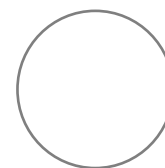

3. Kaip jauteisi pamokoje?

Puikiai – žaliai

Kartais gerai, kartais nelabai – geltonai

Blogai – raudonai

Jūsų prioritetai

Paskirtis	Laiko planavimui ir valdymui
Užduotys	Pademonstruoti, kaip galima paskirstyti darbus pagal jų prioritetus ir taip sėkmingiau/efektyviau valdyti savo laiką.
Reikalingi ištekliai	• Stendinis popierius • Rašikliai, markeriai • Dalomoji medžiaga A4 formato lapai su aprašytu pavyzdžiu ir lentele kiekvienam dalyviui/mokiniui.
Grupės dydis	Individualus darbas, todėl grupės dydis nesvarbus.
Laikas	30 min.
Etapai	Dažniausiai vienu metu mums reikia atlikti ne vieną, o keletą darbų. Jei jų yra pernelyg daug, tuomet reikia sugebėti juos išrikiuoti pagal prioritetus.
„Žingsnis po	

Žingsnio“	• Skirkite keltą minučių mokiniams individualiai susipažinti su dalomąja medžiaga ir pabrėžkite, kad, planuojant veiklą, ypač patogiu naudoti tokią keturių sričių lentelę, kaip patekta pavyzdyje. <u>Paišinkite, kad:</u> • lentelės viršutinėje dalyje surašomi svarbūs darbai, • apačioje surašomi mažiau svarbūs, • kairėje lentelės pusėje rašomi darbai, kuriuos reikia atlikti greitai, • dešinėje pusėje – ne itin skubūs. Užpildžius lentelę gausime, kad viršutiniame kairiame kampe bus darbai, kurie yra <i>svarbūs ir skubūs</i>, o tai reiškia, kad juos reikia atlikti pirmiausia. Paprašykite dalyvių, kad kiekvienas individualiai išanalizuotų pateiktą pavyzdį. Paprašykite, kad kiekvienas apmąstytų savo artimiausius planus ir, naudojantis lentelę, pabandytų surikiuoti savo darbus prioritetine tvarka.
Refleksija ir vertinimas	Tokių lentelių, darbo grafikų ir kitų priemonių, leidžiančių pamatyti darbų seką, pagalba galima racionaliau tvarkyti savo laiką, numatyti, ką, reikalui esant, galima sukeisti vietomis ir pan.
Pastabos Patarimai kaip įgyvendinti (remiantis refleksija)	Akcentuokite mokiniams, jog svarbu: • sudaryti kiekvienos savaitės/dienos darbų planą. • pabandyti nustatyti, kiek laiko kuris iš jūsų įvardintų darbų truks. • sunkiausiems darbams parinkite tokį momentą, kada jūs esate labiausiai pailsėjęs. • smulkius darbus „išdėliokite“ į įvairius trumpus laikotarpius, kurie lieka tarp stambesnių darbų. • būkite lankstus, palikite laiko nenumatytiems darbams. • svarbius darbus neatidėliokite iki paskutinės minutes. • būkite realistas, - nesistenkite įvykdyti neįmanomo. <i>„8 minutes per dieną paskyrę planavimui, - sutaupysite 1 valandą“.</i>

Pavyzdys

Marijai -35 -eri metai, ji gyvena su trim vaikais. Ji lanko suaugusiųjų mokymo centrą keturis kartus per savaitę. Žemiau pateikiamas sąrašas darbų, kuriuos Marijai reikia atlikti:

- Perskaityti straipsnį ir paruošti referatą istorijos pamokai.
- Išsiaiškinti, kaip reikia skaičiuoti procentus, nes centre ji jautėsi labai neužtikrintai.
- Atsakyti į kai kuriuos klausimus, kurie liko neatsakyti po diskusijų klasėje.
- Parašyti laišką į seniūniją, kad sutvarkytų vaikų žaidimų aikštelę.
- Nuvesti sūnų į treniruotę.
- Perkaityti pasiskolintą knygą, nes draugė jau nori susigrąžinti ją.

- Sutvarkyti namus.
- Aplankyti mamą.

S V A R B Ū S

S V A R B Ū S	Perskaityti straipsnį ir paruošti referatą istorijos pamokai. Atsakyti į kai kuriuos klausimus, kurie liko neatsakyti po diskusijų klasėje.	Aplankyti mamą. Nuvesti sūnų į treniruotę. Parašyti laišką į seniūniją. Pasiaiškinti, kaip reikia skaičiuoti procentus
	Sutvarkyti namus.	Perkaityti pasiskolintą knygą.

„ŽNS“ (žinau - noriu sužinoti - sužinojau)

Paskirtis	Darbui grupėje
Užduotis	Dirbant grupėje plėtoti mokinių bendravimo ir bendradarbiavimo, kūrybingumo ir komunikavimo įgūdžius.
Reikalingos priemonės	• ŽNS lentelės (1 priedas) • Tekstai (knygos) • Rašikliai • Dideli lapai popieriaus • Lipni juostelė • Multimedija projektorius • Pateiktis
Grupės dydis	Grupės po 4-5 asmenis
Laikas	• Užduoties pateikimas (5 min.)

	• Darbas grupėje (20 min.) • Užduoties atlikimas (20 min) • Apibendrinimas (10 min.)
Etapai	1. Mokiniai suskirstomi grupėmis po 4-5 asmenis. 2. Mokytojas parodo skaidrę su lentelės pavyzdžiu, paaiškina kaip bus pildoma lentelė. 3. Mokiniais pateikiama užduotis: a. Per 3 min apmąstyti ir į pirmąją skiltį (Ž - žinau) įrašyti, po du dalykus, kuriuos jie žino apie skelbtą pamokos temą. b. Mokinių patirtis aptariama grupėje ir užrašoma dideliame popieriaus lape. 4. Grupių atstovai pristato savo atliktą užduotį klasei esantiems mokiniams. 5. Mokinių paprašoma pagalvoti, ką jie norėtų sužinoti daugiau iš šios (nagrinėjamos) temos. 6. Vidurinėje lentelės dalyje (N - noriu) mokiniai dirbdami grupėse užrašo po kelis klausimus. 7. Mokytoja parodo ir pakomentuoja pateiktą skaidrę su jos pačios užlipdyta vidurine skiltimi, kad mokiniai galėtų papildyti, pakoreguoti savo klausimus. 8. Skiriama užduotis: per 10 min. rasti tekste (knygoje) ir į trečią skiltį užrašyti atsakymus į iškeltus klausimus. Grupėms išdalijami tekstai (knygos), kiekvienas grupės mokinys gauna tokį patį tekstą. 9. Mokiniai savarankiškai pildo trečią lentelės dalį (S - Sužinojau). 10. Po to aptariama grupėje ką kiekvienas sužinojo. Atlieka bendrą užduotį, pavaizduodamas ją vizualiai. 11. Dideli darbo grupių lapai klijuojami, pristatomi visiems dalyviams.
Aptarimas	• Skiriamos 3 min aptarimui. Kiekvienos grupės atstovas pasisako, ką kiekviena grupė žinojo - norėjo sužinoti ir sužinojo naujo. • Kiekviena grupė įsivertina grupės darbą. • Mokytojas aptaria ir įvertina bendrą darbą.

Metodo "ŽNS" priedas. ŽNS lentelė

ŽNS		
Ž (žinau)	N (noriu sužinoti)	S (sužinojau)